

CONCETTA LA MAZZA

Boete de blauw vaan de luch



Biografie

Concetta La Mazza is in 1936 in Novara di Sicilia gebore, de eerstegeborene vaan Domenoco La Mazza en Teresa Huidigei. In 1950, nao 'n geleid tot 'n periode vaan "toewijzing" aon maternale tante, bereikde heer zien ouwers in Domodosssola, boe heer nog steeds same mèt häöre man Giuseppe woent. Heer heet drei kinger: Armando, Luciano en Daniela. Onlangs in zien geis is 't euverweldigende verlange um zien Novarese jeug te herinnere en hei is de bevalling vaan deze intieme, persoonlek, persoonlek, meh vol mèt anekdote en verwiezinge nao de omgeving vaan dat tiedperk: 't land, 't platteland, 't platteland, 't plattelandskant, gewoente, tradisies vaan dat grondgebeed in de duustere jaore vaan de Twiede Wereldoorlog.

De priordeiële energie vaan sjrif



De kleine concetta is toevertrouwd aon de ooms en gedwonge um in Castrangië te woene in 'n kat vaan 't land en metgezelle in Castrangië. Zoedoende reis heer zien persoonlek via Crucis in alleenheid in de helle jaore vaan de oorlog tösse honger, oonweitendheid vaan tied, bijgelouf en wanbehandeling. Nao de oorlog de oonvermijdeleke emigrasie en 't begin, vaan nature, vaan nature, in 't Noorde.

Dit alles weurt verteld door de blik vaan 'n meidske dat de fases vaan de greuj vaan emes in 't geheuge terugkiek en dee mèt verrassende versheid en 'n dunne thread ironie 't plezeer gief um te leze - ten slotte - 'n emblematisch verhaol vaan oze familiegemeinsjap, in staot spannend us diep en dat behuurt tot elk vaan us.

In deze korte roman vaan Concetta La Mazza is 't sjrieve vaan eeder regel en keert terug nao de beginjaore, vrij vaan eeder formele schematisme, gedreve door 'n intern binnenlandse binnenlandse vitaliteit vaan arcana, 'n rivier dee euverweldigt, de torrentiële rege vaan de ziel is.

De figure vaan de ooms, Antonia en Michele, zien onvergeetlek, zjus wie 't beeld vaan Novara zoe royaal, umsjloetend en zoet es sjwoer en hard blijf onvergettelek.

Ten slotte, de lestige passaasj naor adolescenting es de onherstelbare gebäört, meh 't kleine concept gief neet op 'n tragiese lot, dankzij häör moed en incriminele hoop in de touwkoms, dankzij häör ouge dat ze kinne kieke... boete 't blauw vaan de luch!

NINO BELVEDERE



“Calvië begós veur miech. ‘t Waor waarsjienlik ‘n torred daag, de zomer vaan 1938 begós, ich waor twee jaor oud en mien tante kaom op te haole. In ‘n stofzak zat heer ‘n blouse en twie paar slipje, en negerde dan alles wat ich mien hoes verlaot. Ich waor zoe klein dat ich mich neet kós beseffe dat mien Via Crucis die daag zou beginne.

Boete de blauw vaan de luch

Hoofstuk Primo - 't Paternhoes



't Is noe 'n auw onbewoende ruïne, opgestop door de cobwebs en door de tarme, maar 'n lange tied geleie, in Novara, 'n stad die oonder 'n majestueuze vesting op de Messina-berge lègk, in 'n alley in 't district vaan 't Engeia. 'n hoes bij de fontein. De ingangsdeur gaof 'ne binnenste trap die leidde tot de ierste verdeeping boe 'n kleine kamer waor mit 'n houte toetsenbord: 't waor de slaopkamer. Je ging op de vloer bove en d'r waor de keuken, es 't kós weure geruump. In 'n hook, 'n steine plaat boe-op 't vuur en 'n druiving vaan iezer woort geplaatst, dat woort gebruik um de pot vaan de pasta te plaotse. Op de moer hingk aan de moer, zwart zoe wie de toonhoog, 'n houte sjeef, twie criters, ein klein en ein groete, de oven um 't brood te koke, op de zijde 'n boors 'n haaf hacks, 'n taofel, twie "furrizzi" en

sommige Rengine-stoel. Oeteindelik waor d'r 'n compartiment, mèt 'n balkon mèt 't uitzich op de gang, boe d'r mer 'n bed op 'n plein waor. Dat gaat waor 't keuninkriek boe de linker-weduw grampeer in 1934 woende. 'n Steinlatermijn is verkreege in 't onderwater mèt 'n houte cover. Omdat d'r gein riool waor, mós de lèste deene um de stank te vermindere die oetgebrach woort. 't Hoes waor natuurlek vrij vaan loopwater en elektrisch leech, 'n gemak dat ze in die tied neet ins barone hadde. Neve 't lègk 'n houte poort die leidde tot de Baglio boe de henne op 't hout waore geplaatst.

In deze hook, boete de wereld, woende mien mamma same mèt häör grampeer, dee 'n naeste waor, twie broors en 'n zus, allemaol ouwer es häör, waore getrouwd en woende ouch in Novara. Mien mam waor blonde, dun, hiel kwetsbaar vaan de groondwet, houw hiel delicate kinmerke en dee dee 't miest woort opgemerk vaan häör geziech, en mèlk, waore twie groete blauwe ouge, bekans altied bang en treurig. Mesjiens waor de plotselinge deed vaan de moeder, toen ze veer-en-twintig waor, de oorzaak waor vaan häör fysieke en morele zwaakheid.

'n Paar jaor nao de deed vaan de groetmoeder, mien mamma, dankzij de ingriepe vaan ein vaan zien kome, ontmoette zien prins Charming. Mien vader behuurde tot 'n elegante familie vaan Badiavecchia, dee 'n taverne mèt tabakskunde en ete beheers. Heer waor 'n familie vaan groete werkers, en miene pap waor 'n man, volges edereen, hiel prachteg, groet, broen, borst en oondernumming. Heer woende in 'n fractie wiet vaan de stad: te voet, vaan gooie lena, in 'n hauf oer dat je kreeg. Zien vader transporteerde houte kool. De mam waor 'n dynamische vrouw, in de oggend ging ze nao Novara mèt de muil um de genres te kope die ze in de winkel gaove: tabakspersoene, zaajt en eetbare. Ich kleit altied elegant mèt 'n groete zwarte sjeen um de nek, kochte ouch de krant um klante geïnformeerd te hawwe. 't Waor de enige winkel in de hamlet en 't welzien in dat hoes, hoewel d'r ach mond waore um te voede, waor d'r gein tekort.

Late aovend holp heer de klant noemde noe - en zien portemonnee - en de wien verlengde mèt 'n kleurrieke gazeth. Omdat de kinjer neet altied 't werk vaan de awwers erve, had miene pap 't ambacht vaan de kekker geleerd. Nao 'n verloving die 'n paar maond doerde, ginge miene pap en mam, ooit getrouwd, hun leefde in 't hoes in 't fontein in 't district vaan de ENGIA. Presies nege maonde later kaom ich in deze wereld en, volges 'n heilige zuidelek gebruik, haw ich de naam vaan de groetmoeder vaan de vader, Concetta. Ondanks de zachte leeftied dat ich 'n doonkere en gekronkelde huid had, huilde ich altied. De grampeer, umdet veer gein wieg hadde, woort gedwonge um mich de ganse heilige daag in zien arme te wiege, de nach slaop in 't Latvian mèt pap en mam. Volgens ederein waor ich erg slech en ondraagbaar. 'n Paar maonde later, umdet 't werk in 't land sjaars waor, besjloot miene pap um in Sardinië te werke. Toen heer naor 't aandere eiland vertrok, verleet heer zien mam mèt 't meidske dat knuip en 'n aander wezen dat heer in de baarmoeder schopde.

Toen ik twintig maond oud waor, woort mien zus Rosa gebore. De naam waor vaan de groetmoeder vaan de moeder. In tegestèlling tot Concetta, Rosa - altied volgens mien mamma - waor ze prachtig, wit en roze vaan teint, bruin haor dat 'n harmonieus geziech inkaomde, verteld mèt twie prachtige blauwe ouge: 'n blom, zoe wie häör naam! Zoe vööl dat toen mien mamma nao de fontein ging um water te numme mèt roze häör vrun in häör arme vroeg häör wie 't meugelik waor um twie gans versjèllende dochters te bevalle. - CHIS CCà, Rusina, zodat Billicchia waor, maar de Auteur...- Dit, Rosina, zodat 't prachteg is, maar de aandere... ze zeide de vrun mèt 'n grimoe vaan de lippe. Ondertusse bleef ich in deze situatie rusteloos zien, alsof ich de muziek waarsjouwde, dankde God, dankde God, zelfs es neet mèt ontslag.

Um 't vervolg vaan 't verhaol te vertelle, mot iech iers mien tante Antonia veurstelle, kort, zì 'nuoia. Heer waor de ouwere zus vaan mien mam, tusse de twie waore d'r zeventien jaor versjèl. Zie waor 'n lieg vrouw en babyvoedsel, mèt häör

vies haor det op häör ouge veel. Zien verwaarloosde geziech leet mie jaor zien daan die die heer houw en in zien lege blik waor d'r slechts zoe vööl vernedering. Op twintig jaor oud, op dee tied es man, trouwde ze mèt ein vaan häör ierste neef, jus teruk vaan de werke in de Sempione Gallery, dee 'n weduwee bleef en mèt 'n drei-jaor-aolde zoon. Heer, mien oom Michele, Zì Micheri, waor 'n liege man en zaog oet wie de plebeische kopie vaan de plebese kopie vaan de keuning Vittorio Emanuele III, leefde in 'n eige hoes in 'n straot vaan 't land erg kenmerkend veur de trappe die bijnao twie meter breid waore. 't Waor 'n prachteg hoes. Op de begane grond waor de timmermanwinkel mèt 'n groete centrale toonbank mèt de greep, twie wandkasten boe heer rèt, chille, zuige, skundige en luuk heelt, 'n sjerf vaan de voete vaan de voete vaan de taofels die heer bouwde, 'n mola dat nudig um pleite en messe te rolle, 'n houte kachel mèt 'n kachel um de liem te vloeie, taofels euveral gestapeld, sommige sega op de moer, sommige gelukkige charme zoe wie paardspanne, geitehoorns en turtlers, in korte, ein vaan de kamers die door nu behure ze allein tot de wereld vaan herinnering.

'N houte trap op de ierste verdeeping, boe d'r twie ruime kamers mit aardewerktegels woore, 'n luxe in die tie, 'n sideboard gemaak door mien oom, 'n bank, 'n taofel en 'n paar sjtole verweef mit de raffia, 'n soort groente touw. Vaan 't balkon mèt 't oetkiek op de weg nao de mezzagosto, toen de procesie vaan de Vermoede nao de abdij terukeert, waor 't meugelek um 't gekroonde hoof vaan de Madonna aon te raake. Vanaaf de tweede verdeeping kinste Rocca Salvasteta en veur, door 'n glimmer tösse de hoeze zeen, kinste 't prachtege landsjap vaan de berg bewondere die langzaam boete, boete 't blauw vaan de luch, tot de zee, tot de zee, tot de zee strekke, veural in de zee Fresh lentedäög toen d'r gein nevel waor, je kós op de draod vaan de horizon vaan Vulcano zien en dan Lipari, Stromboli en alle aandere eilande: 'n natuurleke show, 'n sprankelende multikleurige postkaart.

'n Andere trap dat gedateerd waor op de ierste verdeeping, boe d'r keuken en slaopkamer waore, de ierste zeer ruim waor oetgerust mit 'n houte oven veur brood

en 'n koole gietiezerkachel veur koke. 't Waor ongetwiefeld 'n prachteg hoes, los vaan 't ongemak vaan de keuken zonder 'n wastafel mèt 'n drain om de meist essensjele hoesvesting op te sjakele. In dee tied waore sommige troos nog steeds onverbiddelek. 't Water woort in feite nao de openbare fontein gebrach in 'n zinkkwartara en vervolgens op de twiede verdeeping gebrach boe 't in 'n groete terracotta kós gegoejd woorte um de sjeutels te wasse. Omdat d'r gein ontslag vaan de wastafel waor, woort 't water vaan de basilicum terug nao de begane grond gebrach en in 't toilet gegoeid. Veur 'n vrouw waor 't 'n zeer vermoeiend baan. De servile en vernederende touwstand, op de grens vaan edere minseleke doorzettingsvermoge, bereikte zien culminatie op 't momènt vaan 't achte toen tante Antonia, oet respect veur häöre man, op 'tzelfde gerech mós ete boe heer veur 't iers had gegete, en, missjien, de godson herhaolde 't zelfde, mer ik höb hei vaan neet 'n zekere herinnering.

Oom Michele waor 'n tröste en knorrig man es werker es dwaas, in plaots vaan 't hart 'n zandsjtein maglio. In zien ouge höb ich noets 'n glimmer vaan teerheid of medeleie tegeneuver aandere gezeen. Heer segregeerde zien tante in 't hoes um zien zoon te kieke, moos zich veurstelle um te ete, um häöm te diene en altied ja te zègke, ja, ja. 't kós neet ins op 't balkon lieke, aandere waore ze probleme, terwijl heer bienao edere aovend de baan aafmaakde, ging heer mèt vrun nao de taverne um te drinke.

Heer kierde terug nao hoes en verbazingwekkend, madhout en mèt 'n stinkende adem dee ónmeugelik waor um dichtbie häöm te blieve. In plaots daovaan wachte mien tante, mèt olieleech, tot laat in de nach op häöm zonder zelfs te ete. Toen de kleine keuning terug kaom - houw heer dèks neet ins de krach um op de trap te klimmen - oetgeput, heer verleet zichzelf op de werkbank vol sjtóf en bove bleef heer de ganse nach um de kater te verwijdere. Tante Antonia, ondanks alles, bedekde häöm mèt 'n Pastrano en zaot 't liefdevol neve 't um 't tot de oggend te kieke. Dus de jaore doorgebracht en, in ruil veur zoe väöl toegewijdeheid, kós ze häör

familie neet ins vinde um scène te veurkómme. Heer, jaloers, kleinzinnig en overbedening, ging de draad kope um te herinnere, kamme, haorclips en aandere dinger, um te veurkomme dat ze ‘t hoes verlaote. Toen ze nao ‘n trouwceremonie woorte genooïd, kaom oom Michele tot ‘t lètste momènt neet terug nao hoes en tante Antonia kós dao neet goon totdat de familie hun man kóste tracere. Elk noe en toen slaagde ze häöm te euvertuige, aandere kiere kaom heer op tied, maar toen, in ‘t midde vaan de fees, kós heer en ‘n tante Antonia teleurgesteld en sorry, heer ging alle Mogia Mogia terug nao hoes. Nao verloup vaan tied verzamelde heer bitterheid en dreugte, en neet mèt niemand te kinne oetkomme umdet ‘t geïsoleerd waor, heer waor prooi veur wrede hoofpijn en tande die ‘t veur ganse weke martelde.

Ein daag, zoe good, zoe good en Pia, neumde oom Michele en beloofde häöm veur alle mishandel die heer aon zien vrouw maakde: - je zou sjaom motte weure - heer schreeuwde - um zoe'n vrouw te laote lijde... Antonia moet loch haole, Je hoost ‘t neet thoes te sjeie, ‘t mot oetgaon, nao de massa goon, nao familie goon, wie alle christen. Bove alles mot ze laope, allein op deze meneer zal de hoofpijn doorgeve...- De bure maakde ‘n korte pauze, en dan bleef ze zègke: - minder daan ‘n oer vanaaf hei ging op voet veur ‘n muiltrack dee v’r hōbbe vaan de eerd en ‘n klein hoes Zeer besjeie mèt ‘n keuken oonder ‘t daak en ‘n aandere get natte kamer die in de zomer es slaopkamer kin diene. In dit land zien d’r plante vaan hazelnutte, vijge, mandarine, neSpool, druive, zuizzole, appels, perre, olijve, in korte, eeder put vaan God.

Zoe wie jij weiss, nao de deed vaan mien broor, mot iech mien tante kieke en ich kin neet mie veur de campagne zörge, dus dach ich d’r aon te verkoupe. Wiezoe kouwste ‘t neet? Dus zou uw vrouw de kans hōbbe um ‘n gooie loch te aoseme... iers aarzelde Oom over, maar ging ‘t dan bezeuke en euvertuigde häör zelf ouch um ‘t te kope. In korte tied woort ‘t cóntrac ingevoerd en ‘t eigendom woort zien. Zoedoende, de dubbele Vittorio Emanuele III, steeds mie geschreve en verstandig, veurgesteld aon tante Antonia: - Je zult liere de vijge te verzamele en je zal ze druug

make. Es je de kleier moet wasse, gaon je nao de rivier en nump 't water dat nudeg is um te drinke en te koke door 'n gat in 't zandj te grave um 't te zuivere. 't Zal in de winter ongemakkelijk zien wanneer de rivier dee mit water schijnt, maar ich zal dit obstakel euvertreffe. In plaots daovaan kinste de campagne geniete. Met zien blik laag Antonia, heet heer nog eins gedoon wie heer woort gelas: - Comu u, eu fazzu.- Zoe wie u wilt, antwoorde ik, heer antwoorde de erme man gehoerzaam.

Twiede hoofstuk - Vaan de wereld



De erme man en Zì Micheri in 't vreuge veurjaor vaan 1936 verhuisde nao Castrangië, in 't platteland, dichtbie 't sjaag vaan de stream. In de versjèllende hamlets vaan Badiavecchia woort San Basilio en Vallancazza de geruchte dat heer besjikbaar waor verspreid en luuj riepe häöm veur 't werk. In dee tied waor d'r 't gebruik, zelfs es 't vandaag vreemd lieket, dat toen ze 'n tafel, 'n rame, deur of kledingkast nudig hadde, ze de timmerman neumde en häöm in hun hoes hoste: ze höbbe 'n werkbank geïmprovisieerd en de nudeg hout besjikbaar. Oom Michele naam de gereidsjappe en stopde op de plek tot de bouw vaan 't werk.

Ze belde häöm um 'n boum te knippe en liete häöm 'n paar jaor um oet te droge. De boumstam woort dan op 'n moer gemonteerd. De timmerman houw de zaag vaan bove en 'n helper onder: "Serra Serra Serra Mastro Descio dee in Cascia in Cascia heet gehoord' (zaog Sega of Grand Master dat veer morge de Cassapanca make).

De boumstam waor op 'n moer gemonteerd. Mèt 'n enorme zaag kreges ze de taofels en mit deze bouwde ze rame, bedde, kledingkast. Um deze baan te doen, stong heer op 4 op en laop mèt zien zakje en iezer. De klante aongevónge, booj de klante häöm verse mèlk mèt ui en 'n toonhoogte brood. Op 'n 1995 en 'n stuk kaas.

Op sjeker stopde heer te wèrke en gaof häöm 'n zelfgemaak brood es ierste deposito veurdat heer 't rekening op zondag in Novara betaolde.

'n Paar jaor ginge door en zien zoon, Turilru, waor opgreujd en begrepe op zien huid dat heer neet beteikende, hielemaol neet in de wereld, um de res vaan zien leve te doorbringe in 't platteland. Heer houw 't beroep vaan ziene pap gelierd, mèr wilde zich specialisere en 'n ebanist were. Heer slaagde drin zien pap te euvertuige um häöm nao 'n stad te sture boe d'r de meugelekheid waor om dee kunst te liere. Heer verhuisde nao Catanië en nao twie jaor vaan leerling woort heer hiel good, voelde heer zich klaor óm dee baan te doen, en sinds heer noe negentien waor, dach heer det veur häöm de tied de tied waor gekoume um zien familie te vörme. Jaorelaank koos heer de dochter vaan 'n herder en besjloot te trouwe, mèr ging heer tege de wil vaan Zì Micheri dee wilde det zien zoon op 'n vrouw vaan zien kaste trouwde. In dee tied, ongeloufelijk, maar 't waor zoe: veur 'n ambachtsman dee trouwde op 'n dochter vaan 'n herder waor 't 'n geweldige reie veur oneer. Tusse vader en zoon losde heer plotseling 'n groet conflict dat Turilru sjtuurde um zichzelf definitief los te laote vaan zien pap en stiefmoeder. Mèt zien nieuwe familie verleet heer 't land en verhuisde heer nao Como boe heer vääöl geluk deeg mèt zien werk.

De ooms hadde gein kinger, dus, mèt 't vertrèk vaan Turillu, bleve ze definitief allein. Degene die mie deze isolatie paadje, waor tante Antonia dee de ganse däög doorbrach um te gesprekke mèt de veugel, vleeg en mögke die um hun heen samekaome. In dat Sploonca in 't platteland houw heer neet de kans gehad um mèt niemand te praote. Allein bij de gelegenheid vaan de belangrieke feesdäög wie Keersmes, Paose of 't Fees vaan de Madonna Assunta in Feragosto, heet heer de kans om nao 't dörp te gaon um mien mamma te vinde. Tijdens ein vaan deze bezeuke naodet ze lang euver häör staot houw geklaag, stelde ze veur häör zus veur: - Lieve Teresa, merkte ich op det je mèt twie meidskes te vääöl heet um te were getroffe, mich mèt mich toetreije, zoedet je vrijer zal zien um jezelf te wijze te wijze. 't kleine meidske. Ich zal häör nao 't platteland bringe boe de loch beter is en

zal 't good doen - mien mamma waor initieel onzeker, mèt toen, zoe wie altied, gezeen häör gemekelik veurwaardelik personage, achter de drukten vaan häör zus waor 't ins.

Veur mij begós de beproeving. 't Waor waarsjienlik 'n torred daag, de zomer vaan 1938 begós, ich waor twee jaor oud en mien tante kaom op te haole. In 'n stofzak zat heer 'n blouse, twie pare slip en neet bewus vaan alles wat ich mien hoes verlaot. Ich waor zoe klein dat ich mich neet kós beseffe dat mien Via Crucis die daag zou beginne. V'r reisde 't muilbaan dat nao 'n hauf oer of mesjiens op deze einzame plek kaome mèt 'n klein geruststellende naam vaan Castrangië (Cassandra!) Zoe wie ter es 't ongeluk te kondige, kortom, de naam waor al 'n gans programma, zelfs es 't dan Ich kós 't neet beseffe. De man verwelkomde mich good, mien tante koch mich soms 'n paar snoepjes um mien sympathie te boeie en toen heer mèt mich nao Novara ging um mien mamma te vinde, vertelde heer mich altied d'rop dat ich neet nao hoes mós gaon, maar 't waor beter um te greuje mèt häör dat 't allein waor En dat heer mich es moeder zou hóbbe gemaak. Ich kon neet helpe maar gehoerzaam.

Ondertusse kaom miene pap terug vaan Sardinië, bleef mer 'n week, genóg um mien mamma zwanger te zette, en ging weg. Veer waore in 1939 en 't volgende jaor woort Antonietta gebore. Ich herinner mich nog steeds dat mien tante Antonia mich door häör mam nao Novara brach en mien zus veur 't ierst zaog. Ich wilde thoes blieve um mich de kleine Antonietta te verwenne, maar mien tante, steeds mie meester vaan min leve, star es militair, zag tegen mich: - Turnemmus thoes, du fazzu eu 'n prachtige causitta - (laat's goei's goon thuis, ik zal u 'n prachtige pop doen).

Toen veer in de katapchus kaome, stong heer 'n "causitta" vaan pezza mèt rode ouge sjilderije, schrikwekkend. Ich maakte mich zelf bang. 't Waor 'n periode det ich altied huilde umdet ich vaan de grampeer terug wilde gaon nao Novara en de

mam, mèr d'r waor gein um Zì Antonia te euvertuige: heer houw 't hart versteining en doef veur eder klaaglied. In de ierste drei jaor hōbbe veer vāōl tied in 't landhoes in Castrangië doorgebracht, boe d'r gein levende ziel waor, maar zelde zelde vakantie in de hoeze die rond de omgeving woorte verspreid.

Zondag ginge veer nao 't dōrp en ginge we door mèt 't vinde vaan mam, zus en grampeer vaan moders. Ouma waor 'n leuke man mèt 'n snor. Heer brach häōm mèt häōm mèt 'n tabakskast dee soms snuifde. In de winter brach heer mich onder de mantel, leidde mich naor 't plein um 'n paar snoepjes te kope en um de wien in de taverne te proeve vaan "Sciancaditta" bove 't ziekenhoes. In de aovend ginge we terug nao Castrangië.

'n Paar nachte ging de oom teste mèt de band, boe de trombone speelde, stopde ze te drinke op 't taverne en keerde terug nao 't platteland vaan Arzillo. 500 meter oet Castrangië begōste "Cancetina, 'Ntoia..." te neume. Thoes had de tante in de tussetied de aardewerkpot veurbereid um 't water op 't driepoot te verhitte. Halverwege koke maakde heer zichzelf 'n sjerf water koke, missjien um de wien te verwijderen. In 'n iezepan bereide de tante de ui mèt de tomaten veur de pasta. De ui waor neet hiel gekook en brach mich de braoke. "Eet, aandere num ik de gordel en geve ik u de liechame."

In dee tied waor 'n vrouw vaan Venetiese oorsprong de vroedvrouw vaan San Basilio. Toen de rivier in de winter volle oom Michele op de schouder (in Cianacea) droog veur aankope in de apotheek in Novara. Heer stopde thoes en zag: "Antonia, vaan 'n sjaol dee koud is". Slechte tante, ich weiss neet of heer begreep dat heer Michele's minnaar waor.

Ich waor noe vijf jaor oud, geïsoleerd op 't platteland, zoonder te praote mèt iedereen dee ich es 'n ongewens bies waor gewore. Ich sjaomde veur iedereen. Toen veer naor Novara ginge, verstopde ich dat ich verstopde umdet ich bang waor veur

luuj. De bure besefte deze transformatie en dus adviseerde ze de ooms um mich nao de kleuterschool te sture. Gelukkig euvertuige de ooms zichzelf. Dus op 'n ogge sjikde zien tante zien oom Michele um mich 'n koek te kope en zat 't in de witte stromand dee de groetmoeder vaan de papther had gegeve. Same mèt de koeken stong heer 'n verse ei. Heer ging mèt mich mèt nao de kleutersjaol dee zich bevindt bij de abdij vaan de stad. Toen de non de deur opende um mich te verwelkome, begós ich te schreeuwe. De eier ging door angs door angst, de eier sjpeerde en ging euveral nao de vloer. De tante strafde mich door mich te sprankele vaan gooie reie en brach mich nao hoes. Dus mien ierste daag vaan asiel woort ouch de lètste.

't Gebäörde, umdet ich veer waor, dat de oom zag: - Concettina, gaon nao Novara um de Carmieri (de kalmering) te numme veur de hoofpijn -. Ich rende op 't muiltrack es 'n ferret, ich ging vaan 't Griekse district, soms stopde ich bij de fontein um mien dorst te zeuke, en ich kaom bij de apotheek "du Surcattu". Heer, de apotheeker, verbaasde heer tegen vrun det ich korte tied ging en kaom terug vaan Novara es bliksem. Op vief jaor brachte ze mich nao Barcelona vaan wied familie. Daar zaog ik en luisterde ik veur 't ierst mèt groete verrassing... de radio! Veer ginge ouch nao 'n winkel um 'n sjtuk erwte stof te kope. De verkoopvrouw stelde veur: - koup de hood en de witte sjaal -. Oeteindelijk euvertuigde ze ziechzelf en de verkoopvrouw gaof twie restante blauw en celestiel glanzende satijn. De volgende daag brachte veer de stoffe nao de moeder die euver 'n paar däög de kleier verpakde. Zondag voelde ich wie de dochters vaan de marquises en Barons vaan Novara.

In de winter vaan 1941, in 't midde vaan de oorlog, eindigde miene pap zien werk in Sardinië mèt 'n vruund vaan zien um fortuin te zeuke in 'n noordeleke stad en um te leve mèt zien ouwe ketelwerk. D'r waor in de loch de hint det mien mamma mien vader wilde bereike en hei vaan woort ich verstoord, zoedat ich op 'n daag ónder zien bed glijd, ich de twie graan vaan toekomstige ries tepels mèt 'n paar Krosticine observeerde umdet de tante spoelde mich noets. Ich brach mich goed weg. Ich

herinner me dat ich blood zaog umdet ich verletse had. Ich zat 't canvas-shirt terug dat tijdens de daag en nach gediend, dus 't jurk, en niemand merkte op.

Veur 't vertrèk probeerde de moeder 't hoes vaan de grampeer in orde te verlaote, wat erme man allein bleef. Heer dach det heer 't elektrisch leech te zette, in dee tied dee de heer de heer prerogatief waor. Veurdat 't 'u lusu' in olie woort gebruik. Oom Michele draaide 't: 'n paar däög later belde heer de elektricien op zien beurt en heet häöm ouch 't leech in zien hoes installeren, dus toen ik nao 't land ging, genoot ich ouch 'n klein leech op de steile houte trap. Toen ik nao de kast (in Latrea) mós goon, in de praktijk 'n eenvoudig gat dat op de begane grond achter 't labbertorium waor, neve 't woorte altied doede doede kiste, wat de oom bouwde um klaor te zien veur 't geval vaan verzoek.

Op de oggend vaan 't ierste vaan maart 1942, gekleed in blauw satijn mèt hiemel, same mèt zien oom en zien grampeer ging ich mèt zien mam en zus nao de postpost op 't plein vaan San Sebastiano, dat is, ja, nao de bus , wat ze naor bove zou bringe bij 't viglierer spoorwegstation. De 4-jaor-aajd roze zus wilde neet umhoeg en de oom um häör te euvertuige, zag tegen häör: - Es je neet nao dich geit Ietto duppi - (Ich zal dich twie scores make).

Ich, de eerstegebore, beïnvloed door de tante die ich neet vertrok en bleef in Novara. Ich eindigde neet meer vaan huile. Ich waor op zeuk nao troos in de arme vaan zien grampeer. Heer bleef ouch allein en veur dee daag bleef ich bij häöm um häöm gezelsjap te houwe. Nao zoe'n twintig däög kaom de ierste brief vaan de moeder dee 't succesvolle oetkomst vaan de reis vertelde. Pap houw häör 'n welkomstappartement mèt water thoes en 'n gaskachel gemaak, veur häör 'n nieuwigheid. Doorgaon in 't verhaol, de daag nao de komst houw heer 'n kapper belde thoes um häör 'n modieuze kapsel te make. In 't dörp drooge bekans alle vrouwe lang haor mèt 't tupé. Kortom, mien mamma veur 't iers in zien leve waor

gelukkig en tevrei. Aon 't eind vaan 't verhaol raadde heer mich aon um te tante. Heer stelde zich zeker neet veur mien lijde in Castrangië.

De daag naodet de vertrek Ant Ant Antonia mich teruk brach nao 't platteland en zag tegen häöre man um mich 't ierste klasse te kope um mich te liere sjrievē en de twiede in plaots vaan de ierste klasse in oktober te kinne bijwoon. Slech mich: ich kós neet meer spele, mer ich mós tied besteie aon 't sjrievē vaan veilinge en nummers. Vanaaf Castrangia ging de lieraar door vaanaof San Basilio boe heer onderwees. Häör naam waor Maria, zie waor de dochter vaan 'n kapitein dee de tante kós. Heer booj häör 'n glaas water aon. Ondertusse leet ich häör 't notebook laote zien en zie streelde mich. Heer trok 'n rode potlood oet de zak en sjreef "Brava". Wat 'n vreugde, wat geluk um mich te zien gepreze, wat veur mich boetegewoneg is. Ich woort elke daag melancholie, ich gaof ze veur 't veuroordeile vaan vaderleke ooms en grootouwers, maar de tante zag dat 't neet nudeg waor.

Heer vreesde dat ich ze kós melde wie ich woort behandeld en gevoed. In feite waor 't ete neet genóg veur 'n meidske dat greujde en ontwikkele: in de oggend gaove ze miech 'n stuk hard brood mèt kaas, op middag 'n tomaatsalade en twee olijve. In de aovend toen d'r häöre man tante Antonia 'n klein pasta kookde mèt 'n geïmproviseerde saus op basis vaan ruw ui. En es ich 't neet ete, riskeerde ich 'n ton caterva te numme. Om 'n paar nachte te variëre, kookde 't pasta en bonen of 'n soort zachte zachte polenta. Allein op Keersmes, Nuijaor, Carnival en Paose doede 'n hen of knijn. In januari doede ze 'n vark boevaan ze pikante salami en voes kregen, mer 't waor nudeg um ze te consumere mèt de dropper, aandere zouwe ze 't ganse jaor neet genóg zien gewees. Edere en op zondag koch de oom de vuil trip dee allein d'r aon dink, zelfs noe, mich walgelijk, of vaan de derms op 'n tak vaan peterselie, de stigliole, die vervolges gebakt woorte. Zie waore allemaol goojekaop voedsel, want, volgens hen, waor 't neet nudeg um te weure verspield es de grootouwers en ze herhaalde tot miech: - Zie, ze höbbe altied de tagami vol worste en stocco-vès, ete en drinke. Vaan die minse - zeide ze - je moet weg blieve -. De

ooms vreesde dat de aandere familie mich euvertuigde um aon te sjtonge um mien mamma en vader op 't continent te bereike. Ze pleegde zoe vääol um ze te laote hate dat ich soms, ich ze ontmoette, miene hande op mien ouge zat um ze neet te zien.

september waor gekoume en ich mós de toelatingsexamens nao de twiede klasse numme. De ooms leidde mich nao 't dörp, ze rade zichzelf aon mèt de portier um mich in de ouge te hawwe, mèt de lieraar die ich in de twiede en mèt de lieraar vaan de examencommissie zou höbbe gehad. Ze brachte allemaol nao de gaof vaan eier um mien veilige promotie te kriege. Ich had noets contacte gehad mèt die luuj, de klasse had versjèllende twee-zitter houte banke mèt de calamai. Met mich waore d'r aandere meidskes die de reparatie-examens steunde. Ze laote mich touwvoginge en aaftrèkkinge oplosse nao 't tafel. Zoewel de calamai es de tafel waore 'n absolute nuiheid veur mich. Ich trilde es 'n blaajer vaan angst en verlegeheid, ich wis neet wie ich de bewerkinge mós oplosse, umdet tante Antonia mich allein houw gelierd um de getalle vaan ein tot tien te sjrieve. Ze vroge mich toen 'n zin te sjrieve op 't notebook, 'n klein gedachte, mer ich wis neet welke meneer ich mós beginne. Nao dee puin, ging de portier mèt mich thoes. De tante vroeg häör wie de tes waor gegaange en de portier antwoorde dat heer neet good waor gegaange, meh dat 't definitieve oordeil aon de lieraars waor.

Verbazingwekkend waor 't resultaat positief en ich woort erkend dat ich de twiede klasse bijwoonde: ich waor klaor um op sjaol te gaon, maar 't probleem vaan de schort-oerje. Oom Michele waor de daag veur de winkel gegaon en 'n ontsnap vaan zwarte stof gekoch. Tante Antonia maakde euver 'n daag mien uniform. Um de map te kope, waor mie geld nudeg. De ooms hadde geld, maar ze hadde de vaste nagel spaargeld, dus heer, de kap, ingenomme en mich 'n multiplex-map maakde mèt 'n raamclip. Ze kochte de pen ouch neet ins. De oom bouwde 'n mèt 'n sjtuk dun hout aon wie 'n ni 'n ni is vastgemaak. De twee notebooks en 't potlood kóste ze neet surrogere en ze moste kope. Op 't ierste vaan oktober vaan 1942 ging de tante mèt mich nao sjaol. Veurdat ze vaan de podest waor gegaange um 'n geboortecertificaat

te vraoge dat de sjaol eiste umdet ich natuurlek oet waor. De lieraar waor vol vriendelijkheid en verwelkomde mich mèt sympathie, mèt ich waor bang veur häör missjien umdet heer in plaots vaan de rechterarm ‘n rubberprothese houw vanwege ‘n ongeluk det es kind plaotsvoont in de pastafabrik vaan zien vader. Ich kreeg ‘n plek in de ierste banke touwgeweze. Mien nuie metgezelle, die mich ‘t jaor daoveur neet hadde gezeen, geïntresseerd door mien aonwezigheid, oonder hen mompelde: - maar d’r zien ievi-kaùsa sicca -sicca? - (Wee is dit dun mager meidske?). Ich waor erg geïntimideerd en ich sjaomde, ich kós mien mond neet ope make en ich antwoorde neet ins de vraoge die de lieraar mich liefdevol stelde.

Ich waor ‘n inlovatisch meidske en ich houw neet de moed um te vraoge um te kinne pisse, en toen ich ‘t op mich deeg. Toen ich thoes kaom, vulde de tante mich mèt ‘n vat umdet ‘t mien jurk mós wasse dee neet in tied zou hóbbe gedroog veur de volgende daag. De däög ginge door en elke keer bereik ‘tzelfde. De lieraar kaom nao de midde vaan de daag nao de midde vaan de daag, heer sjikde mich naor ‘t toilet, maar soms vergeet heer häöm en ich maakde ‘t terug op mich. De metgezelle negerde mich en vermijde mich alsof ich geplaag waor en ze probeerde neet ins vrun te make mèt mich.

Onder hen koste ze elkaar umdet ze in ‘t dörp elkaar ontmoette, terwijl ich bijnao ‘n oer mós laope um nao hoes op ‘t platteland te koume en daorum haw ich gein kanse um hun vrund te weure. De ooms kaome zondag allein nao ‘t dörp um vrun te ontmoete en ‘n paar gelukkige oere mèt ze door te bringe veur ‘n flesse wien. Mer ‘t groetste deil vaan de tied bleef de tante thoes um werkorders veur häöre man te kriege. Op zes jaor laop ich ‘t lange bergop track. Halfway stopde ich um ‘n boeket violette te verzamele umgeve door blaajer um de lieraar te biede.

Ich arriveerde op de oetlaotsjaol. Nao de middag keer ich terug nao ‘t platteland, same mèt ‘t oordringende friets vaan de cicada’s en door ‘n sjerpende zon, zoonder oets ‘n levende ziel te tegenkomme.

Ich maakde los in dee hovel en ich bleef allein um mèt michzelf in dee neet gerelateerde sfeer te fantasere mèt de steeds zware tante tegeneuver mich. De oom, eindigde 't werk aaf vaan de taverne en kaom 's nachts terug nao hoes. Soms, briljanter daan normaal, waor 't verlore en ging 't neet nao hoes. De tante en sommige bure ginge 't in 't midde vaan de nach langs de stroom mèt 't leech vaan de lantaarns. Toen ze häöm op de grond stortte, euvertuigde ze häöm um terug te gaon.

Ondertusse kós ich niks good op sjaol combinere. Nao 't ierste kwart, verdeilde de leraar de rapportkaarte, en dan mèt de teikes vaan de bundel en helaas mèt alle onvoldoende onderwerpe: mien rapportkaart waor de miest erme in de klasse. Um mien tante aon te moedige, zag ich häör det de andere rapportkaarte waore es miene en tante greep bienao. Dus daag nao daag naom ich zelf moed en in de klasse probeerde ich vrun te make mèt 'n paar metgezelle. Ich wilde ze benadere, maar ze sloot mich oet vaan hun speeches, mesjiens umdet ich in hun ouge 'n erm landmeidske waor.

Derde hoofstök - zandjsjpele



In de jaore die in de alleinheid in Castrangia woorte besteid, ging de tied noets door, want 't einigste wat gedoon kós waere waor um de ganse heilige daag te luistere 't chirping vaan vogels en in de zomer 't oordrenkige friets vaan de cicada's, toen de sirocco die vaanaof de zee begós waor. insinueerd Same mèt de Zig Zag-route vaan de stream en stel de valle. De bieste vaan 't platteland waore miene vrun. Dus heet ich mien tied doorgebrach mèt 't fantasere. Ich maakde 'n wereld vaan mien eigen begós vaanaof de figure die veur mich versjeen in de achtergrond vaan de luch of oonder de takke vaan de bome: wilde bieste die spraoke, ridders die ich in de rij op de rand vaan de Rocca Salvasteta stelde en dan mèt miene magische krachte die ich ze laote valle, observeerde ich ze vernietig door angst. Toen transformeerde ich de Rocca in 'n draak die plotseling vaan de berg loslaot en de terror opvlegde veur alle campagnes. Ich transformeerde de wolke, die vliegende botte woorte en in de loch reisde, dachte te gaon boete de wiede zee, boe miene mam en zusters mich wachte. Cracks die oet 't water vaan de stroom en zwellung kaome totdat ze zich transformeerde in gigantische bieste die in de stroom door de strouming gewikkeld woorte ouch de plante.

Soms herinnerde ich mich 't onaangename geziech vaan mien tante Antonia. Ze houw mich neet lief, ze houw mich neet leef gehad en ich heet häör verwieze: mien mamma houw mich aon häör zus toegewijd, mèr ze beloofde mich ouch det ze op 'n daag zou koume um mich op te haole: daorum kaom ich dèks op de bome , ich controleerde de horizon, in de hoop häör te Ziet op de achterkant vaan 'n wit peerd same mèt miene pap. In de naburige hamlets vaan San Basilio en Vallancazza waore de manne allemaol weg. 't Einegste wat allein vrouwe, kinder en sommige ouwe luuj bleve. Ze waore zwiege dörpe die 't leve allein raakde. De tied waor gestop en luuj geluifde dat alles zou verandere, dat op 'n daag, nao de oorlog, de besjaoving zien triomfal invoering zou hōbbe gemaakt tot dat zwerm vaan verspreide hoeze, doed en schuddeg. Ich zou graag vrun hōbbe gehad, te weite dat ich neet allein en verlate bin, kin weure besjerm, witende dat ich thoes vaan deze of die kós toevluchte. Ich haw neet ins 't rech um te zègke dat ich zonder familie waor, dat miene awwers wied op de tegegestelde oever vaan de zee waore, boete dat eindeloos blauw, dat tösse mich en ze dao en 'n hoege en onoverkombare berg waor. In plaots daovaan woort ich gedwonge um te woene mèt mien tante dee mich mishandelde. Toen ich d'r aon dach en ich zaog 't irriteren mich mèt die scraotende en brutale stum. 'n Stum maakde te schreeuwe, te schreeuwe, beledige en veur te variëte.

Zelfs bieste waore bang veur zien stum. Allein mèt de man verliegde heer de rug en 't volume vaan de stum veranderde zich gans in de drank vaan 'n sjaop. Mien tante dach dat 'n meidske neet in staot waor te begriep wat um häör heen gebäört. Neet allein begreep ich alles, maar, daoneve waor ich neet veranderd of passief. 't Waor 'n continue strijd. 'n Oneindige en vermoeiend worstel. Af en touw dach ich euver de touwkoms: zie aait en helpeloos, ich jong en sterk, maar ondanks alles wat ich häör neet slech zou hōbbe behandeld, waor 't neet deil vaan mien aard.

Soms benaderde ich de rivier boe ich de luuj vonde die de kleier ginge wasse, um de lima te make, dat wil zègke dat ze de lakens was en de covere stonge alles iers

mèt de as. Of toen ze nao de periode vaan de sjerping de sjaopwol kaome en ‘t in de zon druugde um ‘t te wite en vervolges te gebruke um ‘t te gebruke um de matrassen vaan de bedde te sjtoppe. Ich ging de vlokke ophaole die tusse de steine vaan de kus bleve en mit hen kleide ich mien patchpop. Toen ich neet wis wat ich mós doen, begós ich de steine op de rivadelstream op te voede op zeuk nao garnalen, mèt vaardigheid ich haakde ze mèt mien vingers euver mien hoof, um hun vingers mèt hun klauwe te veurkómme. Ich brach ze nao hoes en in de aovend toen de tanteleech ‘t vuur brootte en ze ete: veur mich waor ‘t ‘n speciaal diner. Soms in plaots vaan de krabbe, zodra de steine opgeheve, sjspeelde ze op, mèt ‘n verticale sprong, kleine verschrikke kikkers die mich vaan angst laote sprónge. Ich dach det ze mien speelmates waore en soms sorry um ze de ganse nach allein in de duusternis te laote. Toen ik in de aovend terug moos gaon nao hoes, belde ik Uncle Michele mèt gebruik vaan de echo die in de vallei woort gemaak. Soms in de zomer toen de Scardino-familie waor dee in ‘n hoes in de vallei in ‘n hoes woende, ging ich ze vinde. Ich speelde mèt Mimma dee de kleinste waor vaan de broers.

Pippo bouwde us stoele en taofels veur poppe. Omdat ‘t leuk waor om ‘n paar oere in ‘t bedrijf door te bringe. In de oggend belde ze mich toen ze nao de aandere kant vaan de rivier ginge um melk te numme. Ze hadde de emmer te vulde, “concept” waor tevrei mèt ‘t zien vaan ‘t melke. De meesteres vaan de keui, Micca in Cappelle, is genadeloos en heet mich ‘n haaf glaas aangeboje. In ‘t hoes vaan de tante woort de mèlk twie kier per jaor gezeen: toen heer de koeke maakde en bij Paose toen heer de duif veurbereide mèt de gekleurde ei vaan de annenellijn. Toen de melk gekookde, veel ik op ‘t lèste. In ‘t landhoes vaan ‘t landhoes waor d’r ‘n bed vaan de ooms, es je ‘t bed kós numme, mèt de asse op twie iezer sprinkhaone mèt ‘n stromatras, want die vaan Crine had ‘t in Novara achtergelaote. Ich mós in ‘n stronje slaope mèt allein ‘n ouwe militaire deken heibove, gesmeerd en verwoej. Ich ging nao bed mèt ‘n canvashemd dat ich ouch gedurende de daag droog zónder slip. ‘t Is neet meugelek um de kouje die elke nach pativa te besjrieve. Toen ‘t rege,

woore de containers nudeg om 't water te verzamele dat 't daak doordrong. Es ich 's nachts pisse moos pisse, moos ich 't hoes verlaote en 't dicht bij de stap make. Es ich mich neet besepte, umdet ich droomde, en ich deeg 't in de stro, in de oggend naom ich ouch 'n ton vat. Tante Antonia ging ouch slaope mèt 'tzelfde overhemd es heer gedurende de daag gebruikde, terwijl Oom Michele 't keek naodet zien mam 't houw gedoon.

De slaopceremonie vond plaots volgens 't gebrukeleke ritueel: ierst mós ich bed, toen waor 't op de tante, en toen naom de oom zien broek en lijne vaan lijne aaf. Met 't nogal breie overhemd dat leidde tijdens de daag dat heer nao 't bed ging, sjloeg heer de olie luloè aaf op 'n tafel tege de moer. Ich, dee ondirect waor, en deeg det of heer neet kieks nao nao te kieke: toen heer de vlam neerzaog, zaog ich op de moer, wie 'n Chinese sjeem, zien vörm mèt de Din-Don dee hingkde. - Oh wat 'n mooi vers! - zei heer, want alle wien die heer had gedronke, gaove häöm zoe heit. Neve hun bed waore d'r twie hoofdtelefoon, dat wil zègke twie groete riet mande boe ze gedroogde vijge houwe. Ze bedekde ze mèt vies en gesmeerde rap en op 't lèste waor 't zuvere onderkleer vaan de oom. In 'n borst bij mien bed houwe ze 't brood en 'n sjaal die mich um mien hoof umhulde toen ich in de winter nao sjaol ging, mien onderkleer en die vaan de tante. Ich gebruikde ze allein op zondag toen veer nao de Mass in Novara ginge. De ooms zagde dat 't in 't platteland neet nudeg waor um ze te zette umtot veer ze onnodeg zouwe consumere.

In januari doede ze 't verke. Ze bereide 'n paar worste en gezaajt lod. In 'n terracotta pot ondergedompeld in de voes woorte de gekookde voete gehawwe. Miestal consumeerde ze in mei mèt verse breie bonen umdet ze neet veurheen kóste weure geconsumeerd. Eins waor 't april, vroeg ich de tante umdet ich erg honger waor en ich wis neet wat ich mit brood mós ete. De tante begós te schreeuwe door te zègke dat ich gek waor. Op 'n daag toen ich terug kaom vaan sjaol, ontmoette ich Omlia langs 't muilbaan mèt miene zus. Zie waore wees vaan mam en waore teruuk gegaange mèt pap oet Frankriek.

Ze waore vääöl mie bleke daan ich, ich waor medeleije en ich zag tegen ze: ich gaon binne boe ich woen, in dit oer is mien tante oet um water te numme, in de oven is d'r 'n pot mèt ete, num 't, voer maar doen neet zegge niks niks.- Ze bedaankde mich en duwde vaan hunger, ze volgde mien advies zoonder aarzeling. In mei toen de ooms de bonen hadde gekook, ginge ze de varkensvoete kriege en in plaots daovaan vonde ze allein de pot mèt de voes: dachte natuurlek dat ich al vääöl däög waor gewees, ze wolle tege mich um 't te laote betaole. Die tied voelde ich mich erg trots, want veur 't iers houw ich 't aangename gevoel vaan 'n gooie strijd tege hun kortsjtried te höbbe gewonne. Vaanwege 't gebrek aon hygiène vlo's geregeerd door 't ganse hoes. Nachts ponse ze mien nek en de tante sjmaalde mich elke aovend mèt olijfolie um te veurkomme dat vlösse mien blood zuige. In de oggend had ich de nek dee gesjilderd leke. Zoe wie de tante had ich ouch luis, en ich had neet gebruik um mien hoof te wasse. Anderzijds maakde de tante de haokrulle en um ze in de vouw te hawwe, 't met water en sókker.

Mien klasgenote daorentege waore altied schoon. Neet zelfs de ermste vaan hun waor smerig wie ik. De lieraar heet ouch bijgedrage aon 't werk vaan marginalisering, dee mich vaan ederein op de lètste bank heet gehonge. Mien lief waor oonbesjreve smerig. Ze spoelde mich einmaol per jaor in de rivier, bij gelegenheid vaan de Feragosto-fees, 't belangriekste in 't dörp. Toen ich aon mien mamma dach, waor ich zoe'n zeve jaor oud, val ich in de kokende as vaan de brazier. Ich verbrandde mien rechterhand en de tante brach mich neet nao de dokter, maar elke daag medicijn heer mich mèt kruuje. Ich houw twie bubbels geliek aon twie duive eier, ich schreeuwde vaan 't kwaad det ze noets beweerde. Ich leke door de muis.

Ich höb nao 'n paar maonde 'n wonder gehele en ich houw nog steeds mien merk. Tijdens de sjaolperiood, terwijl ich op 'n zóndeg op 't balkon waor, vroeg 'n meidske dat oonder ging, mich of ich mit häör wilde gaon nao de les vaan catechisme door Miss Vincenzina. Ich wis neet wat 't waor, umdet de tante mich

allein tot massa brach bij gelegenheid vaan de belangriekste feesdäög, ich begreep neet wat bedoelde um nao de kèrk te gaon. Veur ozze hoes leefde 'n priester, Vader Buemi, meh ich ontmoette häöm hiel 'n paar kiere en keek häöm mèt tegenzin. De tante herhaolde mich op tot de misselijkheid: - es dee priester häöm vertelt dat heer zien taol zal snijde -. Ich vroeg echter en kreeg oonverwachs toestemming um catechismeles te numme. Ich vond mich meteen comfortabel in die omgeving. De jonge dame gaof mich 'n bookje en 'n krant. Ich voelde immense vreugde door euver Jezus te hoore. Ein daag zag heer dat heer mich zou veurbereide op de ierste communie. Ich spraok d'r euver thoes en ze antwoorde dat ich nog te klein waor. Ich antwoorde, liegen, dat alle gróppe vaan de gróp 't zouwe make. In werkelekheid woorte ze echter al gesjöp, echter, Miss en iech waore 't dreuver eens en veer vestigde de datum mèt de priester vaan San Nicola: de daag vaan Corpus Domini.

't Probleem vaan de witte jurk oontstoont op, maar iemand informeerde de tante dat de nonne 't huurde. De lange daag kaom: in de oggend ging heer mèt mich nao de kèrk Digiuna. Heer dach det d'r de aandere medsjes waore umdet ze noets 't initiatief houw genomme um contact op te numme mèt de dame vaan 't catechisme. Ich besepte mich dat ich allein waor, heer stong op mich: - Buggy, ongeskik -. Mien lieraar mèt aandere luuj waor ouch op Mass die mörge. Sommige vrouwe kalme häör. De priester kaom en brach mich langs de hand brach mich nao de offer veur de belijdenis. Heer vertelde mich prachtige wäörd die ich noets veurheen had gehoord. Ich leke in de paradijs te vlege en ich zag tösse mich: - 't is neet woer dat priesters de taol snijde, inderdaod weten ze wie ze 't lijde vaan 'n kind motte begriepe -. Es ich kós, zou ich häöm höbbe euvergenomme en häöm mèt vreugde kuste.

Heer liet mich vief Ave Maria spele veur Penance en ich ging terug nao de plek. Onmiddellik vroeg mien tante mich wat ich de priester had verteld dat ich dao zoe väöl zou blieve, en iech: - de jonge dame lierde mich dat de belijdenis geheim is -. - Ja, maar de ierste keer dat je mich moet zegge - de Arpië stong d'rop. Niks te doen.

D'r waor massa, communie en bij de oetgaank dwong ze mich de hand vaan de oom te kusse en te zègke: - Vossia zegene mich -. Ich begós vaan de grampeer, altied dezelfde zin, toen ging ich rónd alle familie. Tante Gaetana gaof mich 'n boekje. Ich waor honger, maar niemand booj mich aon te ete. Miestal waor 't nao de ceremonie gebrukelek um nao de bar te gaon um de granita te numme mèt de koekjes, maar ze woorte oet de spaarmania genomme: op de middag ginge veer 'n plaat pasta en in de middag ginge veer nao de fotograaf umdet de familie suggereerde um ein Photo nao mam te sture.



Ich had de twiede klasse klaor gemaak, en woort gepromoveerd mèt hiel liege stemme. Dat jaor moste veer de ganse zomer in 't platteland zien. Ich verzet: - althans op zondag mot iech naor Mass gaon en de grampeer vinde die allein is -. Heer waor 'n zeer gooie man, krank mèt asma. De dochter verwaarloosde häöm, 'n bietje veur verwaarloezing, 'n bietje umdet ze door de man geconditioneerd zien, altied kwaad op de bure, de familie en de vader --wet.

Ich naom de linnen um te wasse en ich brach 't nao de tante vaan de verborge door Micherillo, aandere waore ze probleme. Heer voelde zelfs neet leefde veur zien pap: op 'n daag kaom zien half-zuster nao Castrangië um te waarsjouwe det heer doet

waor. “Es je neet weg geit, nump je nao Cauci um te hele (kicke in de kont) zeide tot häör.

Toen de feest in ‘t dörp waor, woort de oonderdeile vaan de muzikale band ‘t “hardstuk” aangeboje, ‘n ies dat zo’n genoemd woort veur zien specifieke consistentie. Oom Michele, heer begreep noets es heer ‘t neet leuk vóng of umdet heer nao ‘n ongewoene gebaar vaan vrijgevigheid woort geduwd, want heer zaog mich door, neumde heer mich: “Cancettina, kom ies”. En dus naom ich de kans um te proeve, in die zeldzame gelegenhede, get good.

Sommige tied geleie deende Dr. Cosentino Di Baceno mich aon ‘n detail dee in mien herinnering verlore waor gegaange. Toen de muzikale band de kinjer op de straote vaan de stad speelde, probeerde bij de parade. Maar um hun aonwezigheid te rechvaardige waor ‘t nudeg um ‘n oonderdeil te “kinne”. Um ‘t te bewieze, houwste ‘n hand in de zaak vaan zien jas. Ich volgde mien oom Michele op deze meneer, terwijl Gianni Cosentino, zoon vaan ‘n basis- en weeslieraar vaan vader, zien hand in zien hoof vaan de leider houw.

In ‘t midde vaan de oorlog in Novara begóste sommege bomme te valle. Iederein rend weg en sommege kennisse naome toevluchtsoord in Castrangië mèt us. Veur mich waor ‘t ‘n feest umdet ich in gezelsjap kós zien. Elk noe en toen voelde heer ‘t fluitje vaan de spalters. De tragiese nuujs vaan de zoon vaan de eigenaar vaan de Orlando-gebakwinkel kaom ouch door ‘n bom. De moeder in Domodossola bleef veur de veerde keer in ‘n touwstand vaan de zwangersjap, allein mèt Rosa en Antonietta. Mien pa waor teruggerope nao Sicilië um ‘t doelwit te make. ‘n Paar maont nao de vertrèk wis heer dat zien mam ‘n klein meidske genaomp Emma had bevalle en dat heer de kans haw um terug nao hoes te gaon umdet de vrijstelling mèt veer kinjer verwach woort.

Ongelukkig kaom heer in Domodossola ‘n bittere verrassing: Emma houw nao 12 däög opgehewe. Twie däög later mós heer terug nao de veurkant. ‘n Paar maonde later - ‘t waor de periode vaan onzekerheid en instabiliteit nao 8 september - heer slaagde drin um te ontsnappe vaan de militaire dienst en keerde terug nao Novara en wachte op de oorlog um oeteindelek zien mam te bereike. Heer öpende ‘n kleine sheemakerwinkel. Iedere daag ging ich häöm zeen. Timed maar schreeuwde veur de leeftied dee ich houw, ich houw de intuïtie dee pappa ging slaope mèt ‘n getrouwde vrouw, mèr mèt de militaire man. Op ‘n daag ging ich ‘t boxkantoor binne op de klim vaan Piazza Bertolami. De persoon vaan de winkel neve häöm gepraot mèt pap. Ich sjakelde mèt de index en ‘t medium waor op ‘t doel um miene pap te kriege um zien mam te kriege dee de mam vertaolde. De bure slaagde drin um mich te numme, terwijl mien paap mèt ‘n lach tegen mich zag: “maakde dien zaak”. In '44 woort 'n broen kind gebore, krulleg wie häöm...

In Badiavecchia veel de grampeer de paperaal krank mèt maogkanker. Ich kreeg toestemming vaan de tante um häöm te zeen. Ich ging dèks vaan Castrangia en ich ging langs de stuk langs de rivier. Ich herinner mich häöm in bed, vreedzaam. De groetmoeder waor nog steeds bezig mèt de winkel en kós häöm wienig tied besteie. Heer zat ‘n olijf tak in zien hand um op de vleeg te jage, maar heer verslechterde en had neet langer de krach en ich jagde ze. Op 2 november 1944 op 66 jaor vloog heer nao de paradijs. Pap waor nog steeds in Sicilië. De ooms naome ouch deil aon de begrafenis.

Af en touw kreeg ich de brief vaan ‘n moeder. In 1955 woort pap terug nao Dmodossola en miene broor Giuseppe is gebore in 1996.

Veerde hoofstök - olie, cobwebs en kwaadaardige oug



De oorlog die euver de ganse wereld woort gearresteerd, de communicatie waore lestig en veer kregge neet langer de moeder vaan de moeder. Gelukkig waor de vader teruggerope nao Sicilië in 't Bersagliere en toen heer 'n paar däög vrijheid had, kaom heer mich te zeen. Vaanwege de oorlog waore d'r vööl luuj op 't platteland. De ontheemde luuj stopde meestal vieftien däög, maar toen in 't dörp waor d'r 't gevaar vaan de bombardes en ze bleve 't ganse jaor 't platteland in 't platteland.

Af en touw naom ich toevluchtsoord mèt die minse. D'r waor 'n familie mèt veer kinder altied 'n good stemming terwijl 't 't eten misde. Ich zaog de greuj vaan de ooms die vööl druige vijge hadde en ze gaove niemand: ich naom 'n leuke handvol en in 't geheim brach ich ze. 'n Kleine favabone gaove mich veur ontbijt. Ich spaorde ze veur ze. Zelfs hard brood: 'n sjtuk dee mien tante mich in mien zaak zat veurdat ich op sjaol ging, ich verdeilde 't mèt die kinjer en in ruil daoveur gaove ze mich 'n paar lakens um op te sjrieve, ze laote mich op de sjwing spele en ein vaan ze bouwde de speelgoed , sjtoele en bedde veur poppe die mich en zien zus höbbe bestemd, terwijl de ouwere zus us patchpoppe maakde.

Soms gebäörde 't dat ich nao de rivier ging, boe de vrouwe vaan de omgeving de kleier ginge wasse mèt de as, en ich bleef kieke mèt 't vuur vraoge um 't water te verhitte in 'n container houder die mèt twie groete steine opgevoord woort. Ich zaog

deze operaties noets um de tante te doen. Heer spoelde bienao noets of ging nao de rivier toen d'r niemand waor dee neet zien gesmeerde en erg viele kleier te toene.

Aandere kiere observeerde ich vrouwe die twie of drei däög de linne canvas verspreide. Ze naet 't en maakde häör druug in de sjerpende zon door totdat 't wit woort. De tante belde mich altied thoes, maar ich deeg of ich neet te heure. In oorlog waor de dochter -in-wet ouch teruuk gekomme vaan Turin mèt 'n meidske. Oet respect veur Salvatore, de stiefton, woort ze behandeld es 'n keuningin. Toentertied bleve ze in 't dörp en veur de gelegenheid trok de tante de geperfumde zeep, linne handdoeke, druige gerechte, tafelkleed en servette oet um 'n gooie indruk te make. In plaots daovaan woort ich behandeld es 'n dienstmaor, en sjikde ich mich um de commissies te doen en water vaan de fontein te kriege, want 't stuuere vaan de gast waor 'n oneer.

Keersmes kaom en, volges 't noordelek gebruik, had de bruid in de oggend 'n leuk geschenk vaan de baby Jezus veur häör baby: 'n leuke service vaan potte en popsouver. Ich verheugde zich veur häör, mèr tegeliekertied ging ich oet mèt woede umdet die dinger noets gebäörde. Ich woort zwakker en zwaaker. D'r waore druive maar woe 't te ete: je moos 't drukke veur wien. Allein degene die vaan de bure gestool woorte, kóste weure gegete. De hazelnutte woorte verzameld, maar um ze te verkoupe. Ich ete sommige vaan hun in 't geheim de eekhoorns vaan 't bos. De ooms kochte de mèlk allein op Kerst en Paose um de koeke veur te bereide en ich woort 't mèt 'n theelepел tijdens 't koke. De tante bereide de ei zelde op 't os oug. Ich hoopde dèks dat zie 't zou brade: - Laote veur 't weglègke, dus toen veur 'n bietje hóbbe en de eierstok eierstok (zie waor 'n jonge maan oet Messina dee ziech nao 't platteland wendde um eier te verzamele, en ze verkoupe veur verse) veur verkoupe ze en num 't geld -.. Heer verzamelde de eier twie maond en verkoch ze vervolges.

De Messina dee de eier koch, vond waarsjienlik ‘n chick in zien hand. De vijge moste weure gejaag, allein iemes kós ete, de aandere laote ze in de zon droge um ze te verkoupe of ze veur de winter te hawwe. In oktober op de aovend woorte prachtege kastanjes gemaak. Sommige sjilde dat zien oom ze op de tafel vaan de kamer liete (neet op de plaat, maar op de knop, gesmeerd door de olie dee vaanoet ‘t leech opgeheve waor) en in de oggend, toen heer op veer op vier kaom um nao de werk te gaon, woort heer wakker. mich op en verlaot de kastanje vertelde mich: "Have ontbijt". Ich gehoerzaam en iet ze veur honger, maar ze wiste vaan olie en veroorzaakde mich ónvermijelik de maagpien. De oom booste rond: - Ik houw vaan mien kleindochter, ik bereid zelfs de kastanje veur wanneer ‘t nog laat in de nach is -. In werkelekheid had mien oom haat in zien ouge. Af en touw waore ze geel, vuur rood toen heer nao woede ging: zelfs es klein, binnedrong die ouge zien geziech binne. Ze waore klein en diep wie smalle gate boevaan ich haat. Ondertussen woorte de dysenterie en de wörms triomfeerde. De tante gaof mich soms ‘n theelepел olie. Dit houdt de wörm weg, mompeld um häör zelf te euvertuige... toen begós ze mèt ‘t “IOritu”: - Mazzai ‘n vermut groente quennu-augna, ùa u mazzu dee allemaol christene sugnueert. O Luriidì Senu, of dinsdag Sunu, O Mercuridì Senu, O Guvividì-senu, of Vinardì Snu, of Satetu-sntu, Mattië durnu vaan Oost-ue-Viermu-Stradudu ‘n Tierra Casca.-

(Ich deed ‘n vet wörm toen ich heidens waor en noe deed ich häöm wie ich ‘n christen bin. Op de Heilige maonde, de Heilige dinsdag, op Heilige woensdag, Heilige donderdag, op Heilige vriedig, Heilige zaterdag, op de oggend vaan Paose de Schortelde Verme valt op de grond).

Ich wees neet wie ich kós euverleve.

Hei opene v’r ‘n haake.

Nao 'n paar jaor greep de maagpien mich. Ich ging de straole make mèt machines zoe groet es 'n kamer. Ze gaove mich wit babyvoedsel um te begriepde of d'r 'n zweer waor. Ongelukkig woort niks gezeen. De radiologe zag dat heer gastritis waor en gaof mich palliatief um de pijn te vermindere. Ich kaom tot 't punt vaan 'n eetlepel water neet te kinne vertere. Ich waor zoe'n vieftig jaor. Paolo, 'n vrund vaan Armando di Piacenza, stelde veur um mich nao 'n specialist te bringe. Heer kaom ouch vaan Dr. Mazzeo. De gastroscopie-hulpmiddel kós de keel neet binnegoon. "Ich weiet neet wie ich deze vrouw kin redden," zag de dokter, "de pilor is geslote". Al de luuj die gastroscopie maakde, kaome mèt hun bein oet de kamer. Ich in brancard mèt de Flebo. De dokter sjreef mich twie maonde 'n sterke zörg. Toen ik 't instrumint terug kaom, ging heer nog steeds neet. Nog 'n sterkere geneesmiddel veur drei maond.

Vief maonde later begós 't ierste bezeuk 't instrumint door de pylorus te breke. "Wonder!" Dr. Mazzeo zei. De tube heet mich vööl vraoge gemaak um te begriepde of 't 'n aongebore waor of 't veroerzaakde. Ich begós te huile: "'t Zal mesjiens de olie zien die Zizi mich eeder en dan veur de wörms gaof". De dokter zat zien hande in 't haor: "Olie? En zien jullie nog leef!". Door de zorg elke noe te gaon en toen herhaolde ich de gastroscopie.

Dankzij Dr. Mazzeo dee mien leve noe nao jaore heet gered, kin ich geniete vaan ete mèt allein sommige insjloetingsgeneeskunde.

Toen iemand häör vaan 't balkon belde, woort de tante 't hoof vastgehawwe dat ze umdraaide. Ze adviseerde häör toen 'n glaas vaste Ferrochino te numme. Zie euvertuigde häöre man um häöm te koupe en in de oggend gaof heer mich 'n glaas.

In dat hoes heet ouch bijgelouf geregeerd. De oom houw altied 'n hoofpijn veur de wien dee heer onder sjikde, mèr volges häöm waor de oorzaak 't kwaodaardige oug. De vrouw zou 't oppasse: zie naom 'n plaat mèt water, giete zaajt en 'n drop

olie en toen begós ze mèt de Pricyntu veur de hoofpijn: - Oglu Biriditu, Oglu Santissimu, tras ta-stap en Scaceccia Stud Marchi, Oglu Biridito Ftorti Fattori en Scaccia Stim Mammucca... (gezegend olie, Heilig Oil Mospa Most dit hoes in en drijf dit kwaodaardige oug, gezegende olie maakde sterk en jaog deze duivel...).

Deze gezegende olievlek, oetbreide, weggehaold, volgens hun geluif, ‘t kwaodaardige oug. Kort naodat ‘t water woort gesprenkd door de veer hoeke vaan de kamer en de hoofpijn ging nao häöm.

Um olieverletse te behandele, woorte de cobwebs geassocieerd en ‘n stuk vleis um de bouillon te make. Dat gruweleke mengsel waor, veur hun, onfeilbaar! In de ogge gaove ze miech ‘n glaas water mèt Magnesië. Nao ‘n momint trilde ich nao de kouje um mich zelf te bevrije. Toen ich herstelde, sjikde ich mich vaan ‘n vrouw dee magisch speelde: mèt ‘n thread mete ze mich vaan hoof tot teen en mèt ‘tzelfde de horizontale arme. ‘n Stuk waor vermist, heer ward zien doed veur dat jaor.

Zelfs es op hun weeg de ooms in God, in de heilige, in de Madonna, in de heilige, hadde. Elk jaor op 8 september ginge ze te voet nao Tindari, in de toevluchtsoord toegewijd aon de zwarte Madonna-aafstand vaan ‘t land umtrint veertig kilometer. Al vaanaof de leeftied vaan vief mós ich dee pennance doen.

Bij de gelegenheid vaan de bedevaart nao de Sanctuary vaan Tindari de daag veurdien maakde de tante de tags (slippers) vaan lap. De oom ging punctaal jage en naam ein of twie wilde knijns nao hoes um te koke. Um ‘n gooie indruk te make, bereide de tante ouch de opgestopte aubergins. Heer spiegelde zichzelf en reinigde zien geziech mèt ‘n stuk. Toen waor ‘t leedjs “boe Zazà, mien sjoenegheid” waor in mog boevaan ich wenne um häör “Zizhy” te numme.

Veer begóste veur Tindari rond elf op de aovend um nao de daogeraod te koume. Tied en oetgeput veur mien zwaakheid die ich vööl kiere ‘n klein veedig water vroeg, maar ze kochte ‘t neet vaan stalle wie alle aandere vermoeide luuj: ze sjlaon de enige fontein op in de kèrk boevaan ‘t heite water oontstoont dat Heer neet

bijdraog. de arvera tevreie stelle. Volgens de traditie kochte de kikkererwte, bonen en de cannellijn, en ging 't nao de massa, bade tot de Madinuzaa en bij de oetgaank ontmoette veer de mededörpte en miene vaderlandse familie. Om middag ginge we oonder de olijfbäöm vaan de omgeving ete. Te slech dat ich zoe vermoeid waor, dee daag waore d'r altied ete um 'n gooie indruk te make veur vrun. De lunch betrof 'n wilde knijn in de oven, dat de oom ónvermijelik 'n paar aovende is veurdat heer ging jage, aubergins en gestopte peper, druive en zelfgemaakde koeke. Um vrun terug te gaon, naom 'n middel: de auto of 't paard-gedraagde karre. Ich keek, al ontslage um terug te gaon. Allein es d'r 'n oom waor, kós ich mich veurstelle um op paard te gaon, aandere waore ze pijn.

Hoofstuk vijfde - De uile



Ouch euver 't onderwerp vaan godsdeens, want mien oom waor geregistreerd in 'n ramp, hadde ze de verpliechting um zondag op palm in de kèrk vaan San Giorgio te bekenne en te communicere. De ceremonie vond plaots um vief oet de oggend, de priester erkende alle manne in 'n kapel, en toen begós heer nao de belijdenis veur vrouwe.

Toen heer zien tante aonraokde, dee 'n groete zwarte sjaol droog, droog heer 't kleding in de buurt vaan 't rooster um zichzelf zoe vääöl meugelek te bedekke: 't leek d'rop det heer kamille inhalaties mós make. Heer erkende en toen: "Noe is 't aon dich - zei heer. Zelfs es ich tijdens 't jaor bekentenis wilde make, kós ich dat neet. De tante beloofde mich: - Du hoost neet grappe te make vaan de Heer, genóg ein keer per jaor, aandere zies du neet weerdeg um de gastheer te numme, want du kins ouch zunde mèt dien ouge -.

Nao nege Heilige Mas, Communie en direct thoes. Zoe wie gewoonlik waor de oom um zinneige reie te sjukke, de nerveuze hoes kaom nao häör. Onbesjreve scenes gebäörde: es dee daag um de ein of aandere reie mós zien, kós 't neet spuuge, aandere woort de Heer oet de mond gegoeid. Es 't door mislukde gebäörde, naam heer 't deksel vaan de kan, spuug binne en woort 't vloeistof weerspiegeld mèt water en sókker. Veur de Heilige Week bleve veer in 't dörp, zelfs 's nachts um de aovendsermons vaan de mónnik bij te woene. Op donderdag woorte de duive veurbereid, 'n koekpasta in versjellende vörm mèt gekookde helle eier mèt water en

anelline, toxisch kleuringrediënt. Op de oggend in de oggend bezoch Dgiuni alle versierde kèrke vaan tarwestrouts, en toen woorte drei blaajer vaan nepella (gemiddeld graas mèt 'n zeer intense parfum) ingeslikke) die 't ganse jaor door 't ganse jaor gegarandeerde.

In de daag mós heer werke um te veurkomme dat heer de gekruusigde Jezus pijn doet, es heer de naold sting kookde, es heer ziechzelf zaog, waor d'r 't risico um 't liechaam te verwoende, enzovoorts. Veur dee daag boe ik same combineerde, naom ik neet ins de tonnen, aandere hilde Jezus. Op zaterdag waor d'r de Mass of Vrede en Verrijzenis. Al de kinjer brachte de duive um de zegening vaan de priester te kriege en 't vervolges te ete. Ich höb dee bevreidiging noets kinne wegnumme umdet ich mien duuf mós houwe mèt twie eier veur de sjaolreis dee dinsdag nao Paose woort georganiseer. Ich moos 't aan de lieraar aonbiede. Op Paose daag kochte ze mich 'n vliegtuig vaan echte pasta, 't kleinste um neet te vääol te besteie. De oom waor zoe vääol um zien sju's te sjiene mèt de root vaan de pan dee zich op 't vuur vörmde. Es de tante wis dat 'n werk eindigde en ze 't betaolde, raadde heer mich aon: - vraog de oom of heer 't geld brach -.

Zie en ich móste häöm bienao leef höbbe es twie slaove totdat heer waor beweeg en tien leugen gaof aon häör en vief aon mich. Mien geld kós 't neet besteie umdet ze bedoeld waore veur de varkebank. Toen ik einmaol tegen de tante zag, wilde ich de lot spele. Ze waor 't ins umdet ze hoop te winne. Mien waor 'n leug. In werkelekheid voelde ich mich ouch geschaf in kleie ten opzichte vaan miene metgezelle: ze hadde römpe, maar ze houwe neet leuk gevonde tante en ich mós ganse kleijer mitbringe. Iederein droog witte ketoenkneesokke, bruin of blauw, ich moos zich genoeg make mèt de sokke die door häör oranje gemaak woorte, tint dee minder kosde daan de aandere. Ich brach ze euver de knie die door 'n elastiek woort gesteund, maar de groetste probleme is dat ze, zonder voet, de enkel bereikde. Ich naom 'n paar korte sokke boveop mèt aspek. Ich had al gemarjinaliseerd en ich moos mich ouch ondersjeie veur kleijer. Mèt de vief lire

houw ich gedach 'n paar mie decente sokke te kope die ich in de oggend zou hōbbe gedraag veurdat ich de klas binne ging. Die daag waor de winkel geslote. Ich kós neet mèt 't geld nao hoes goon umdet de tante ze zou hōbbe gevonde. Ich dach dat ze oonder 'n stein langs de muilbaan verstoppe. Nachts rege en 't zien vaan papier zien ze gans oetein, toen ich de volgende ochtend realiseerde toen ich ze herstelde.

Ze hōbbe vieftien dāög doorgebracht en de tante vroeg mich of ich 't perceel had gewonne. Neet zelfs ich waor oprech en ich antwoorde ja. Dat geld kaom noets. Op de Heilige vriedig, tijdens de procesie ter ere vaan de Madonna-apparaat, vroeg elkaar de lieraar häör verklaoringe. Ich steerf aon sjaom. Ze waor natuurlik neet bewus vaan alles, dus naom ich twie klappe vaan de tante ónder häör ernstige blik. Op sjaol ging ich altied bereidwillig, maar mèt slechte resultate. Niemand begreep mich en ich woort altied bevorderd dankzij de aonbevelinge, dus mien mamma waor rustig dat ze mich altied laote studere. Ich waor allein prima mèt de kat, tot op 'n daag de dronke oom terug kaom vaan de stad mèt de trip en 't bies 'n stuk naom um te voede. Door 'n musket door de soldaote te numme, doede häöm in 't open platteland. Veur mich waor 't 'n groet spiet.

Ten tijde vaan de dorsing ging ich um de korrels vaan tarwe en gers op de leeftied vaan de bure te begriepe, stong ich ze in 'n zak en brach ich ze nao de molen op de rivier vaan mevrouw Tinder. Ich brach de blom toen nao Novara nao de neef vaan de moeder, dee, veur 'n werk, 'n weduwe waor mèt twie jonge kinger, in de oggend ging ze 'n hout make in 't bos en draaide ze de oven aon um 't brood veur te bereide. die häör blom brach mèt 'n bietje geld en 'n klein brood veur kindere.

In september toen de vijge riep waore, klum ich op de plante en versjiende ich de smakelijke vruchte weer door ze in de reetmandje te deponere die op de takke hingkde. De vijge woorte gesnooje en gelaote um in de zon op 'n cannic te droge. Nao 'n paar dāög woorte ze druug. In groete mande woorte gedruk in de winter gegete. In die prachtige periodes, mevrouw Maria, de bure vaan de bure, bereide de

gedroogde vijge. Ich ging ‘t dèks vinde. Heer waor de moeder vaan vääöl kinjer. Ein vaan hun, Carmelo, waor epileptisch. Af en touw woort ‘t neet mier gevonde. De zörgvöldige mamma zou nao häöm zeuke en ich genoot bienao vaan mich mèt häör.

Toen iech de vijfde klasse bijwoonde, houw de lieraar gevraog de awwers te waarsjouwe die us nao de bioscoop zouwe bringe um de film “De kleine Alpine” te zien. De ooms: "Du um die sjuit te zien, gaon neet". De neef vaan de priester had gehoord: “Du mots häör sture, ich zaog häöm neet ins”. Toen ginge ze en ich kós goon.

‘n Pak waor vaan de moeder aongekomme mèt de snoepjes. Ich houw sommige vaan ze nao sjaol gebrach. ‘t Waor ‘n periode vaan hongersnoed en de snoepjes waore ouch sjaars. De zus vaan mien lieraar lierde veerde terwijl ich vijfde waor. Heer vroeg de snoepjes veur ‘n ermer meidske daan ik dee ziek waor en ich liet ze allemaol.

In 1945 kaom mien vader terug nao Domodossola. Ich zaog häöm in april 1946 weer en mèt häöm waor mien mamma op ‘n kind.

Doorgeve zoe’n tien gelukkige däög mèt miene ouwers. Ich ging dèks de grootouwers en ooms vinde, dus ich ete op testament en dronk vääöl blik vaan de groetmoeder die ze verkochte. Oeteindelijk wilde mien mamma mich mèt häöm mitnumme in ‘t hoof Italië, mèr de tante altied vals en egoïs, heer euvertuigde häör um mich mèt häör te laote. Ich ging bij de vijfde klasse, altied mèt moeite gezeen mien zwaakheid. De nuus vaan de geboorte vaan de kleine broor kaom in de däög. Alle gelukkig, maar leed tegeliektied hilde ich vaan vreugde en pijn. Mesjiens um dees reie promoot de lieraar mich ondanks ‘t feit dat ze neet de mond höbbe geopend veur de exams. Dat jaor stelde ‘t land ‘n gedeelte vaan turnium op en bekans al miene metgezelle hadde zich veurbereid op toelatingsexamens um ‘t te kriege. Veur mich waore d’r gein meugelekhede: de ooms woorte euvertuig dat allein de uilen dat soort sjaol bijwoonde. In feite, naodet ‘t turnsium eindigde, mós

men toen nao Messina goon veur de meesterlijke. Mien ouwers moste dinke euver 't stuure vaan 't geld veur de beuk, ze zouwe gein koste hōbbe gemaak. Ich bleef huile umdet ich mien studies wilde doorgaon. Ze booj mich toen de kans aon um ziech in te schrijve veur de professionele periode vaan twie jaor, 'n zeer erme soort middelbare sjaol die twee jaor doerde. De ermste ging dao, in elk geval dat ich accepteerde. Om heen en weer te lope, ochtend en middag ging ich bij de cursus. De sjaol waor gemengk: de meis rowdy mansluuj verhoegde hun hande tege de regisseur dee wiskunde onderwees, maakde 't ouch dudelik veur de Italiaonse en Franse professore. Veur meidske woorte huishoudelikheid en noties vaan agrarië veur manne beïnvlood. In werkelekheid woort niks gelierd. Mien wins waor good te zien en mèt 'n groete dorst um te liere.

Veurdat 't sjaoljaor eindigde, hadde de lieraars us veurbereid op 'n liefdadigheidstheater. Ich mós 'n versijning make es 'n cugnizo. D'r waor oom vaan de oom, korte shorts waore vermist. Toen ik tegen häör tante zag, sjreef ze: "Du molch de Cauzi". Ich hōb mien geis neet verlore: ich ging nao de vrouw vaan Barbieri Liezza um de sju's vaan zien zoon op lien te vraoge. Dus op de aovend vaan de recitatie kleide ich es 'n sjepsel, tusse vāöl applaus en de wanhoop vaan de ooms, die veur de gelegenheid present waore in 't publiek.

Ongelukkig ginge zelfs die twie jaor door en ich maakde de sjaol veur ieder aaf dat ich zoe oonweetend waor es en mie es veurheen.

Hoofstuk Sesto - Vossia vergeef mich

(Ut leech vaan de stare)



Ich waor twelf toen in augustus mien mam mich kaom mèt de pap en kleine broor die ich veur 't iers zaog. 't Zien vaan zien kleine geziech maakde mich blij en ich herinner mich dee daag wie ein vaan de mooiste in mien leve. Mien ouwers waore vastbesjlaote um mich mit te bringe um mich terug nao sjaol te bringe, mèr de tante veur de umufde keer aafleidde ze vaanoet 't idee: heer zou mich sture um 'n naester te zien mèt 't perspectief vaan 't good te liere. En zoe is 't gebäörde, tege mien wil. Mien ouwers ginge weg en ich bleef in Sicilië es 'n idioot. Sindsdien had ich gein vrei en ich huilde altied in 't geheim. De ooms zagde det miene zeker neet houw geliefd wie ze, dee mich houw opgevoed es 'n dochter ('n dochter zou zeker mienzelfde pijn höbbe doorgegeve). De tante ging op 'n daag vaan de bèste naest in 't land, boe mien mamma ouch had gelierd, um mich te vraoge of ze mich huurde. De naeste antwoorde dat heer al ach meidskes had en 't getal neet kós vergroete. De daag naodet häör tante häör eier brach um häör te euvertuige en dat zag tot häör: - ich recenseert ich euver 'n maand, ein vaan de leerlinge verlaot missjien nao Turin en 'n plek veur dien neef blijf vrij -. Punctueel, nao 'n maand sjikde mien tante mich naor 't labbertorium. De jonge dame, dee neet euver 'n meter en 'n haaf oogde, verwelkomde mich: - Oke, ik zal dich numme umdet du pienelik bist, ich stel me veur dat du 't leefst tot mich koms, in plaats vaan op 't platteland te zien

mèt dien tante -. Heer waor neet verkierd um dat te dinke. De volgende daag introduceerde ich mich zelf. “’t Biratorium begint te neuke,” zei heer - dan zal je de vloer lavese -. ‘t Verhaol begós mich te ruike. Ich begós te schoonmake umdet ich in staot waor. Ich waor klein in stand, ich waor twelf, maar ich leet acht zien.

Ich wis neet wie ich de vloer mós wasse: in ‘t platteland waor ‘t vaan stein en in ‘t dörp, boe d’r de tegels waore, de tantes was ‘t noets um ze neet te consumere. Ich probeerde mien bes te doen, maar de naadtrooi gaof mich de ezel umdet ich neet good had gewasse. Op nege kaome ze de arbeiders aon en begóste ze intresse te numme in de nuie oorzaak (kinder). Ze keken mich allemaol nao met de loch vaan medeleije. Ich voelde hun speeches en ich veel oet de wolke wis neet de essensjele dinger vaan ‘t leve. Af en touw gaove ze mich ‘n paar baone es ‘n naes, dinger die ich neet graag deeg, altied gemitteerd umdet ze neet kós studere. D’r waor ‘n positieve kant vaan de daag: um middag, neet te kieke nao ‘t platteland boe ich rustig thoes ete, verspreide ich ‘n servet op taofel, ich had ‘t glaas, de fles vaan ‘t water en ‘n gerech. Kortom, um ‘n stuk hard brood en kaas te ete dat ich probeerde te proeve um de tafel te zette wie alle gewoene luuj. Nao de lunch ging ich nao ‘n bure dee nege jaor ouder waor daan ich en ‘n naeste. Ze heelp mien ouge ope te make veur mien naïviteit. De mam leefde bij häör, ‘n zus mèt ‘n olifantbeen en ‘n aandere been.

Soms nodigde ze mich oet um ‘n plaat soeppe te numme. De naeste vroeg mich um häör te helpe ‘n crosssteukbord te make veur de klere. Eins had ich ‘n crisis vaan dreugte en verleet ich de baan door de hêlf. ‘n Andere keer naom ich de as vaan de brazier en zaaide ich ‘t langs de trap. Ze zagde: “Wee Eve marasse? Ce Pigliaau u Morbo? ". Oeteindelek begrepe ze mich en vergeve mich.

Soms ging ich op vaan de nonne vaan ‘t Antoniaanse weeshuis um mèt weesjes te spele. Ich stelde ze ‘n bietje neve umdet ze hun däög in orde leefde. Zie ete mèt de tafel altied good, vervolgens en ten slotte op gevestigde tieden wijdde ze ziech aon

de toegewijtheid vaan God die bidde. Ich dach: - gelukkig, ze hōbbe gein ouwers meer en toch woene ze good bij de nonne, terwijl ich ouwers hōb mer ich ben gedwonge um mèt deze beer vaan ooms te leve -. Zoonder hun kinnes, um ‘n volgende saaie oondervraoging te veurkómme, ging ich en toen ‘n vaderlands tante vinde die in ‘t dōrp woende. Ich vroeg häör um ‘t geld um ‘n brief nao de Genori te sture, en plechtend um mich mit te numme.

In november vaan elk jaor brachte ze mich nao de Sant'Ugo Fair, die op Piano Vigna plaotsvoont. In deze locatie zette de groete-ouwers de paternal ‘n baldaak op boe ze vleis- en gegrilde worste veurbereide die same mèt ‘n gooi glaas wien verkochde. Veur mich waor ‘t ‘n kans om same te zien mit de vaderlandse familie, geniete vaan good vleis en ‘n gekleurde blik te drinke, de stalletje te kieke mèt verkaop vaan behazier, lantaarns, crockpotten, veerde en bumbaelli.

De volgende daag ginge veer nog steeds nao Badia Vecchia veur ‘t fees vaan Sant’ugo, ‘n massa, ‘n klein procesie en achteraf nog steeds in de winkel vaan de grootouwers die mich worst, brood en blik aanbod, dit getap door ‘n flesse geslote mèt ‘n bal op de interne.

Einmaol veur Kerst ginge we 3 daag naor Messina. V’r slaope vaan ‘n familielid. Ze waor ‘n bietje onaangenaom veur mich: ze zag tege de ooms die de eier vaan ‘n boer oet de merret stole. Ich had geleerd aon de catechisme dat neet gestool zou weure. Met de dochter in de aovend ginge veer nao ‘n heer die figurine bouwde. De ooms um lekker te bewieze gaove mich get geld um ze te kope. Op de gezalfde tafel in Castrangia kós ich ‘n nativiteitscene bouwe. Met takke vaan asperges en sommige ketoenboom vōrmde ich ‘n hut. In de aovend genoot ich vaan de sfeer vaan twie leechte die gemaak woorte mèt walnootsjelpe die in olie en ‘n sjtuk snaor neve ‘t Kind Jezus woorte geweek. Zelfs de oom Michele waardeerde ‘t idee en wilde mich beloone: “Ntoia, heer sjtuurde twie vijge vaan India”, en de tante ging ze onder hun bed bringe boe ze woorte bewaard.

Toen iech allein in Novara stopde te slaope, ging ich in de periode vaan de Kerst Novena mèt miene bure Antonietta nao de functie die woort gehawwe um 5 uur in de oggend in de Kèrk vaan de Annunziata. Aan de oonderkant vaan de kèrk leverde de screiss de betaolde stoele op. V'r naome ze vaan hoes. Toen veer terugkeer Carolina bezochte, bezochte veer de washervrouw vaan de ingenieur, op 't werk al in de oggend vreug in de oonderkant. Toentertied waor heer al gegaange um 't water te teikene bij de fontein vaan San Francesco mèt groete veerde, um de houte tank op te völle. Heer zag: "Caùsi, wach hei, ich gao zeen of de here gisternach 'n paar koeken gevorderde, dus ontbijt". Heer kaom bienao noets leeg terug. Ich nodigde Antonietta oet um te klimmen en draaide de brazier aon. Toen Carolina niks mie te ete vond, ging ich nao de keuken um 'n stuk hard brood en 'n glas water oet de "bubaello" te numme. Tot 8 stopde veer um honingcentra te doen, toen zag veer vaarwel: ich ging nao 't labbertorium, Antonietta bij zien hoes um de moeder te helpe de einige dochter te zien mèt 8 broers.

Alleen in Novara voelde ich mich 'n stad. Toen ik grampeer Turi ging vinde, maakde ik 't glas schoon en heer gaof mich "tot Sna" (de punt). Ich ging de nagellak kope. Ich koch ouch 't oplosser um 't te verwijdere toen ich veulde dat ich de ooms zou ontmoete. Ich gebruikde borotalco es gezichspoeder. Als: op 'n daag liet ich häöm op zien geziech en spende ich mien probleme, klappe en belediginge. "Woe vóngste 't geld veur dee junk?". En ik: "Ziet du neet dat 't blom is?". Ondertusse waore de bure nao 'n aandere buurt verhuis. Ein daag nodigde ze mich oet um nao 't circus te gaon. "Ich höb gein geld..." zei ich. Ze liene ze. In de middag-zetroze vaan 't labbertorium um te geniete vaan de show: ape op de trapeze, kinder op de peerd, elefante, clowns, dinger noets gezeen. Ongelukkig mós ich 8 lire kriege.

'n Paar däög later, terwijl ich nao Castrangia ging, ontmoette ich in San Salvatore de moeder vaan 'n sjaolpartner mèt 'n zak vol greunte die door de boere woorte gekoch. Heer vroeg mich of ich terug kós gaon nao 't dörp (veur de mentaliteit vaan

dee tied probeerde heer sjaom um op 't plein te gaon mèt de zak!). Ich waor 't ins, en dach det 't geld inzamele mèt de tip. Ongelukkig heet heer in zien hoes geworsteld, heer beloont mich mèt veer Amerikaanse pinda's. Ich verlies mien geis neet. Ich kreeg 'n lira door 'n centrum te verkoupe aon 'n fantina dame. Ich bouwde kartonpinkchi mèt been en arme beweeg door 'n lanyard. Sommige kinjer kochte ze veur 'n paar cent. Nog 'n idee: zonnebrèl veur erme kinder. Ich waor op zeuk nao transparante kleurrieke snoepjes veur de bars. Met sókkerpapier knipde ich 't frame en ich kós aandere cente herstelle. Nao twie maonde slaagde ich drin um de 8 lire terug te geve.

De grampeer, ondanks de geavanceerde leeftijd, de astma en de hernia dee heer sinds de vief jaor houw gebrach, probeerde heer zichzelf op 't platteland te aafleie, umdet zien dochter häöm bienao noets ging bezeuke. De twie maond in de zomer waor prima toen de dochter --law vaan Messina arriveerde: 't spoelde de linne en nuchter 't hoes um 't te reinigen vaan alles wat tijdens 't jaor had opgebouwd.

Toen veer 't ontmoette, zag heer tegen mich: - Uw tante is 'n sjandevol, je kint 'n erme ouwe man neet laote lijde in de sudicume -. In de aovend ging ich aanmelde, maar de tante bekritisierde de zus -law: - 't is 'n stad, 't kin veur zichzelf dinke wat heer wil -. En ich antwoorde: "Ze heet rech, ich zaog de schoonmaak dee ze doet: ze spoelde zelfs mèt 't zoer de urinatorio en kaom teruk". Op dit momènt gaof 't mich op 'n klap vanwege deze dinger die 't neet hoof te praote en ich waor 'n lousy.

Op 'n daag gaof de grampeer mich geld en ich koch 'n leedsjebook dat de medsjes vaan 't labbertorium spraoke. Veur 'n tied slaagde ich d'r in um 't te verstoppe, maar op 'n aovend haw ich neet tied en de oom accredius begós te blasfeme: - zelfs deze slechte verkes, noe weurt je 'n dominerend -. Op die wäörd sjanpde ich häöm in 't geziech veurdat heer 't deeg. In 't gezich vaan mien opstand zaog heer us neet langer, heer trok de gordel vaan de broek neer en begós mich gewelddadig te treffe. Ich waor umtrint dertien en 't waor de einige keer det heer tegen zien vrouw zag: -

Ich wis dat 'n dame veur 't opper Italië begint, vergezelt dien neef nao 't land en sjikde 't mèt häör mèt häör mèt häör ouwers -. Op dat momènt voelde ich mich blij, vergeet ich ouch de pijn van de tonnen die ich had genomme, toen ging ich op de lofweet. De duisternis begós oonder te gaon, dach ich, terwijl de sjeme van de nach de takke van de boume infiltreerde en 'n lichte kawwe wind terug nao de rivier.

Ich leunde op 'n walnoot en veel in slaop nao de wolke. Ich druumde vääöl, 'n zwerm kleurrieke druime. 'n Leech bries streelde mien geziech. Ich öpende mien ouge en waor vreemd blij mèt dee plek die ich altied had gehaat en ich besepte mich veur 't iers mèt verbazing dee allein woort verlicht door 't leech van de sterre. Ich laat mich naar deze staot van verlaoteheid goon, ich druumde weer. Geluk wie 'n geheimzinnige vloeistof kaom de druppel binne in mien kleine wezen. Ich waor gein zoet kind. Mien voete waore gekronkeld, umdet ze op de scherpe kiezels van de stroum waore gegaange, mer al mien lief, en zelfs de ziel, waore noe gebruik um alles te verwieze wat 't zoet en teer leek. Mer ich erkent dat de korte slaop van die aond geweldig waor en ich heet 't noets meer gevonde. Mesjiens daarom herinner ik me nog steeds. Plotseling plaotste 'n hand op mien sjchouder, tante Antonia kaom aon en op häör eige meneer, sjanapte ze mich plotseling: "Laote v'r nao hoes. Toen v'r dao kaome, zulste häör hand naor häör oom kusse en zegste tegen häöm - Vossia vergeef mich -". En zoe waor 't.

Die aovend ging ich allemaol terug, 'n nachts kós ich neet slaope en brach ich de oere in 'n spasmodische wachte op de daag. Es ich in mien slaop glijd zoonder mich te beseffe, woort plotseling vertaold es veur 'n oproep of veur 'n kruuspunt van bewustzijn, wat mich alarmerend en pienelik eiste en mich neet 'n boum gaof. Ich brach de res van de tied door mèt ope ouge mèt 't oonderzeuke van de monsters dat de duisternis van de nach op de mör trok en, zoonder de krach te höbbe um get te doen, huilde ich en huilde. Maar 't waor neet 'n treurige huile, 't waor get anders dat ich neet kós zien. De volgende daag ging ich neet nao 't labbertorium

umdet mien lief oet zaog wie 'n geografisch papier, zoe vööl waor vol mèt blauw plekke. Ich kaom pas terug nao 'n week toen de teikes begóste te verkleure.

Hoofstuk instellinge - Emilia



Zondagmiddag ging ich mèt ‘n vrund nao ‘t weeshuis: ‘n non verklaorde ‘t Evangelie in ‘n leuke vörm mèt ‘n paar relevante grappe. Wat ‘n vreugde um dat oer in vreugde door te bringe. Ein daag vertelde heer us dat de bisjop vaan Messina in oktober zou koume veur de bevestiginge.

- Liet uw hand die dit sacrament wil, dus communiceer ik ‘t aon de aartspriester Salvatore Abbadessa.- ik wees neet wat ik sjeumer moet doen, ik heet mien hand opgeheve. ‘n Paar däög later zag ich ‘t tegen Zizi. Ze waor verlege: je mós op zeuk nao ‘n godmoeder. De dochter vaan de postman, Miss Rina, ‘n jonge lieraar. Wie kinne veer häöm vraoge? De volgende daag ginge we naor zien hoes en ze waor ‘t ins. Op 9 oktober 1948 in de middag ging ich mèt miene vrund nao de Matrix-kerk um te erkenne. De volgende daag ging ich in de oggend nao ‘t hoes vaan de godmoeder, wat mich ‘n ermband vaan geweven fili bes gaof mèt harte. Ich begós te verheuge. Op 11 ginge we nao de kèrk. De bisjop kaom en begós de Heilige Mas te viere. In ‘t interval ligke veer onszelf in de middelste navel en ein veur ein bevestigde heer us. Nao de massa booj de ooms neet zelfs ‘n godmoeder koffië aan. Ze begroete ‘t allein door häör gewoen “gemein” te numme.

Ich herinner me dat es kind toen veer terug kaome vaan Castrangië veurd dat veer in ‘t dörp kaome, d’r ‘n kapel waor gewijd aon de Redder. De zizu stopde ‘n momint en zag luid “oh moders, oh moders...”. Ich dach dat ‘t ‘n gebed waor. Toen ich

ouwer woort, begreep ich dat heer in plaots daovaan zien euverledene mam neumde, de begraafplaats waor, net bove de kapel. Ich had de begraafplaats nooit bezoch, want Zizi ging neet ins veur 't fees vaan de heilige. Ich wis dat op die gelegenheid luuj de blomme vaan Miss Signorio kochte op 'n locatie genaomp "Fussadello" en bekans in procesie ginge ze nao 't graf vaan hun geliefde. Einmaol veurstelde ich aon Zizi: "Wiezoe gaon veer neet ouch um de graf vaan uw mam te bezeuke?".

Heer antwoorde dat heer sorry zou zien. - 't Is nutteloos um "meers - moders" op te roepe es je ze neet zelfs 'n bloem wilt bringe. - Aan deze wäörd bewege bijna. Veer ginge nao de Fussadello um chrysantheme te kope. Op de daag vaan de heilige ging ich grampeer Turi belde um us te laote gaon mèt 't graf vaan "Mothers", veur mich 'n roze groetmoeder. Dee tombe mós häöm de lèste tied reconstruere, want in oorlogstied veel de enige bom op de begraafplaats 't verwoes.

Zelfs es ich trots nog 'n veldsjlaag höb gewonne, ginge miene gedachte daag en nach nao mien ouwers. Ich perbeerde mich te aafleie toen ich in 't labbertorium waor. Ich begós te nömme um te naaje: ich bereide de ovacies veur de riemen, ich blaasde op 't houtskooliezer. Toen 't iezer heit waor, strekde groete medsjes de stukke um de kleier te verpakke. Om 't gespanne te hawwe, woort 't gebruik om in de rand vaan de piombini te zette tusse twee fettutcsie. Ich ging ze kope vaan mien godvader die gewere materiaal verkoch. Ze waore punte die ich mèt de hamer moest platte. Soms heet ik ouch miene vingers plat... Ondertusse bleef mevrouw Orlando betaalde snijcursus veur ouwere meidskes. Ich zaot wied weg, maar ich waor de neiging mien oer te begriepe vaan de lesse. Toen de ooms einmaol vertelde dat veer nao Fantina zouwe goon um de "meisjes" en de "verjaring" te vinde, die toen ze naor Novara kaome veur belangrieke commissies die bij us slaopde. Toen de Comare Zizi vroeg: "Wie oud zit 't?" En zizi: - Ik zal de ouge kinne zeen, ik wis neet dat ik wis - (ich mis 't uitzich, ik herinner me neet).

Mèt de punt vaan grampeer Turi waor ich gegaon um ‘n sjtuk greune stof te kope, um mien vermoge te teste, verpakde ich ‘n rok. De daag vaan vertrek veur Fantina kaom (twie oere vaan laope). V’r staon op 4. ‘t Waor zoe dichtbie dat ich neet kós laope. Toen ze mien creatie zaoge, begóste ze te zègke: - Veer greujde ‘t op en noe dat ‘t geweldig begós te weure, doet ze de uil. ‘t Maak us sjaom. En ich straoefde: "Dees ónwilligheid, es du wilt, is 't zoe, aandere zal du dich ouch geve!" Maar in mien hart dach ich “wie ich mit zoe’n smalle rok laop...” Veer kaome echter aan bij uw bestemming. ‘t Communatie vroeg boe ich zoe’n prachtige rok had gemaak. - Sa Figi Illa - (ze deeg ‘t) Zizhy antwoorde. - Dan wanneer veer get motte naaie, koume veer naor häör -. Civetta trots...

Soms zaog ich in ‘t dörp dinger die mich treurigde. Emilia waor ‘n doef -mute, missjien thoesloos. Bijna elke daag ging heer vaan de wege boe ich woende. Es heer iemes ontmoette, brach heer zien hand naor zien mond. Soms booj luuj häör ‘n sjtuk brood aon, mèr d’r waore luuj die zónder sjruppel häör kaaskors gaove en vervolges verstopde um de reactie te zeen: de erme vrouw zaot op de stap vaan ‘n deur en sloeg häör hoof tege de moer. Ein daag ging ich nao de winkel um draod te numme, hoorde ich de sterke stum vaan Antonio, de blinde man. Vanaaf de abdij, gelege bove ‘t land, kondigde heer aan dat de sardines waore aangekomme. Met ‘n paar lira vaan de punt vaan de grampeer dee zich had geavanceerd, ging ich nao de vismonter um ‘n paar hectore te kope. Op de middag verlichte ich de kachel mèt de houtskool, kookde ich de sardines en zet ich ze in ‘n sjtuk sókkerpapier. Toen ik Emilia ‘t zaog, gaof ich häöm. Ze keek ze mèt verbaas nao en vermeldde ‘n lach um mich te bedaanke. Ich zaog häör op de gebruikelikke drempel zitte, ze sjloeg häör hoof neet tege de moer, mèr ze brach häör vingers littekens nao häör mond. Die daag heet ich neet geëte: ich moos de kachel schoonmake vaan de rande die euverbleve zodat mien initiatieve de ooms neet laote begriep.

Veur dee weg ging Angela mèt zien zoon Nino door de middag door, ‘n gehandicapte persoon dee laop maar spraok mèt gebare. Ze ginge mèt ‘n emmer um

de soep op 't weeshuis te numme. Op 'n daag waor Nino allein mèt zien emmer, twie jonges woende thoes en renne weg. Heer kós zien broek neet trekke. Heer waor zonder oonderkleding. Ich ging sjucht um häöm te bedekke. 't Waor de ierste keer dat ich 'n naakte man zaog. Wees op of de ooms wiste, zou 't 'n sjandaol zien gewees.

In ein vaan de vääle brieve die nao miene ouwers woorte gestuurd, had ich 't verlange nao 'n pols horloge oetgedruk. Wiesde dat mevrouw Agotina oet Domodossola waor gekomme, ging ich häör zeen. Zodra heer mich zaog, omhelsde heer mich en gaof mich 'n pakket dat door de miene woort gestuurd. Ich heet 't geopend en verbaasde ich 'n bruine lam bont mèt krulle zoe groet es 'n vinger, 'n vilde hood en 'n doos mèt de horloge. Ich trilde vaan vreugde terwijl de dame 't op mien pols regelde. Heer gaof mich 'n glaas water um terug te gaon en nao hoes te renne. De volgende daag toen de ooms naor Novara kaome, zagte ze dat es ich dee pels droog, ze mich veur de gek naome: niemand in 't land bezaot zoe'n ding. Ich sjtel 't sowiesoe mèt trots. Ich trok mien mouw terug um de klok aon ederein op te wieze. Ich gaof häöm dèks touw, dus in 'n korte tied maakde heer 't oet. Gaon nao Castrangia ontmoette ich 'n ouwer persoon dee mich vraogde. Om gein slechte indruk te make, keek ich nao de noe onherstelbaar gebroke horloge en ich zag dat ich 't vergete had te lade. - dank u stisso -. Ze begroete mich en ginge door de reis.

Vergeleke mèt miene vrun waor ich klein en dun, ze waore allemaol "ontwikkeld". In 'n brief vroeg de mam Zizi of ich "ontwikkeld" waor es mien roze zus. Maar um euver deze dinger te praote waor 't 'n taboe. Heer negerde dat ich alles euver 't leve wis. Ribelle wie altied tegen häör zag: "Ich bin gein 'jonge dame' umdet ich ontzetig bin". En zie: - Wat zegste? V'r höbbe u altied gehandhaaf. Op 'n aovend slaop ich in Castrangië en ich voelde mich slech. Ich zweet koud. Denkde dat 't 't eind waor boe ich bade, huilde en kaom in de duusternis oet um 'n paar druppels pisse te make. En ze: "Es du nog 'ns opstaon, num dich op!". Mesjiens besjermde 't Madonna-delje Tindari mich. Ich ging terug nao 't bed in stro

en veel in slaap. De volgende daag bij 't labbertorium in Novara, zaog Miss Assunta mich mie bleek daan normaal. Toen de serveester ze brach wie eder ochtendkoffie en melk mèt geroosterde snijve, booj heer mich ouch aon.

Hoofstuk acht - De vluch vaan de inslikke



Door vööl tied in Novara door te bringe, leke mien leve te veranderd: missjien umdet ich grampeer Turi ging vinde en mèt häöm en mèt häöm gepraotde ich graag ononderbroke veur de ganse middag. Heer vertelde mich vööl verhaole euver zien leve en wie zien bestoon ooit lestig waor. Daoneve had ich in Novara woende ich de kans om de belangrieke gebäörtenisse die in ‘t land gebäörde, bij te woene. Bove alle groete religieuze functies, de procesies, de doop, de bevesteginge, maar mie es alles anders de trouwceremonies, opgewonde ze mich. Toen woorte de huweleke in de aovend gevierd, ich ging bekans altied mèt hun vrun in de kèrk vaan San Nicola.

Op ‘n aovend zaog ich ‘n bruid in witte jurk same mit de vader. Candida houw de sneeu, ‘t zaog d’r oet wie ‘n pop, dus ‘t waor prachtig! ‘t Waor Carmelina dee mèt Filippot trouwde. Ich identificeerde michzelf gans en druimde vaan ope ouge: "Wee wees, op 'n daag kós heer mich ouch raake...".

In dee tied had ich vreemde sensaties, d’r waor get nuujns en vreemd in de loch, ich had presentaties. Ich waor rusteloos en wachte op ‘n boetegewone gebäörtenis. En in feite vertraogde ‘t gebäörtenis neet. Rond middag ging de postman miestal. Ein

daag in de maand juni heur ich zien geschreve stum: “Veld, d’r is post”. Ich naom de brief, kaom vaan... Domodossola! Mam sjreef aon häör zus.

Ich bruun ‘t plotseling tot ‘t bienao sjeurde en ich ‘t leesde, d’r waor ‘t nuujs dat ich ‘n leeftijd had gewach: rond 12 september kaom mien mamma nao Sicilië um mich nao ‘t noorde te bringe! Noe waor ich ‘n jonge dame, de touwkoms wachde mich en mós mich ‘n beroep vinde. Wiesde de reaksie die mien tante zou hóbbe gehad, veur de veurzichtigheid verstopde heer de lètter in de onderkant vaan ‘n pot die ‘n zee vaan groeve bevatte: es zizu ‘t erm had geleze... soms zien oom Micherillo toen heer neet werk in de hamlets kaome nao de winkel in Novara. Soms kaom heer same mèt Zizi en al gealarmeerd zag heer: “’t Is ‘n tied det dien mam neet sjrijf, get zal get mèt häör zien gebäörd...”. In plaots daovaan vreesde ich dat ‘n aandere brief mèt ‘n paar hinks kaom. In feite kaom ein daag, maar gelukkig zonder dat men in ‘n touwwijzing nao Sicilië. Zomer veur mich glipde langzaam weg, ich kós neet wachten op de spasmodische wachte um te einde. ‘t Werk help mich neet te dinke en um de tied te doorgeve die mich sjeide vaan de aankoms vaan mien mam. Veur ‘t fees vaan de Vermoede in augustus wouwe alle luuj hun elegantie aonwieze en in ‘t labbertorium waor d’r altied vääöl te doen, mie daan gebrukelek: vääöl dames wouwe de nuie jurk laote zien. augustus waor gewijd aon wèrknummers die hun kleier kóste naaie.

Ich had Zizi gevraog um de stof te kope um op geliekenis te zien mèt vrun. Ze waor ‘t ins en koos ‘n slechte beige stof mèt blauwe knuppe. De labbertorium vaan ‘t labbertorium sjneet ‘t veur mich en gaof ‘n ouwere wèrknummer in opdrach um mich te helpe häöm te naaie. Op de daag vaan de feest haw ich de nuie jurk wie ederein.

D’r waore ouch kennisse die oet Fantina kaome. Ein vaan hun had mien beroemde smalle rok gezeen. Heer brach ‘n sjtuk stof en vroeg Zizi: “Dien neef moet mich ‘n jurk inpakke, ‘t is zoe good!”. Ich naom de maatregelen. Ich had in gedachte ‘n

model dat de Miss Assunta had verpakt veur ‘n klant. Ich vroeg um ‘n bietje tied um ‘t te knippe en te probere. “Oke, de stof is ‘n bietje zwoer, geschik veur herfst. Ich kom rond 20 september.”

Ondertussen nodigde Carmelina, ‘n labbertoriummeidske, al häör vrun oet veur häör bruilof, vierde op ‘n in september aond in de matrix-kèrk. Met de toestemming vaan Zizi ging ich nao de ceremonie. Onder de gaste waor ouch ‘n dame oet Domodossola dee de dreierende vertrèk aon mich aongekondigde: “Cancettina, je heet de däög getèld in Novara. Dien mam zal dich snel koume”.

Nao de rieke verfrissing ging ich gelukkig nao hoes. De däög ginge door en ‘t Tindari Festival vaan 8 september kaom, dat jaor de hiel lange reis dee in de Fiumara woort, neet hard en oneindig leek toen ‘t ierste keer, leke ‘t veur mich te vlege. Achter in Castrangia informeerde ich Zizi dat ich ‘n paar däög zou stoppe mèt ‘t oetgevoonde excus dat ‘t labbertorium tot 12 bleef geslote. Die morgen palpeerde mien hart. V’r verzamelde ‘n paar vijge um nao ‘n bure te numme en v’r ginge nao Novara. Halfway zaog ich vaan wiet miene mam dee langs de muilbaan leep. Ich ontmoet ze en knuffelde ‘t mèt alle krachte die ich in mien kleine arme haw. Zizi begós te schreeuwe: "Wiezo is du plotseling gekoume? Denkst du dat du dich Concettina wegnump?". "Ja - de moeder antwoorde - in drei däög vertrekke veer". “Du kinst neet, heer mot de jurk veurbereide veur ‘n fantinië dame.” ‘t Waor nog ‘n excus um te blieve. Heer schreeuwde constant. Ich waor impassief det ich de luch mèt ‘n vinger aonraokde. Mien enigste spiet zou neet meer kinne gaon en grampeer Turi vinde.

Op de aovend vaan de 14e sterve veer. Zizi öpende zien mond allein veur ‘n belediging veur mien mummie: “Mèt welke moed du ‘t wegnump, hóbste gein hart, laat mich te vääöl lijde, ich besjouw dich neet mie es ‘n zus”. Ich zaog Micherillo veur ‘t ierst mèt tranen. Ónder zien ruwe en lètste zest wie ‘t hout waor ‘n paar

druppels vaan de minsheid gebleve. In plaots daovaan waor ich kaajd gewore es marmer en ich waor hielemaol neet beweeg.

De nach det ich neet geslote houw, chatte doezende gedachte in de geis en ich kós neet wachte tot oggend ging. De moeder had de taxi besteld vaan ‘n gentseerde “Cauzi i-wolf” (wolf broek). Op stonge veer op, ‘n lètste touch --up vaan de kartonnen koffer en ‘n groet veur de ooms. Op ‘t momènt vaan vertrek liet mien tante zien kamer in tranen, mèt los haor, en heer gooi zichzelf aon de voot vaan mien mam, smeedde: “Noe zal ich mich doede en du zult ‘n doed op dien gewete hóbbe veur ‘n leefde veur ‘n leve! , juch, ik vraog häöm op zien kneuj - heer zag - ik bin allein ‘n erme vrouw, allein en behandeld es ‘n beest door ‘n valse man, niemand leef mich.

Mèt ‘t rommelige haor en ‘t kerngezich vaan de drek, stong heer de grond door ‘t ganse universum te vervloeke. Mien mam had begrepe dat de zus gevaarlek waor gewore en häör hoof verloor, verlange. Heer beweerde echter neet, heer laot zichzelf neet gepliet were, heer waor doef veur zien wanhoop, keek wied en wachte op ‘t eind vaan zien script. Toen mien tante zich realiseerde det mien mam vas waor, sjeelde ze nao häör kamer en ontkenne ze us ‘t lètste vaarwel. Plotseling ginge veer weg, ze kierde terug op straot, terwijl veer weg ginge zaoge veer häör krimpe totdat ‘t ‘n kleine zwarte bal woort dee verward waor mèt de steine. Missjien waor ich wreed mèt häör gewees, zoe wie allein de kinger wiste, mer ich herinner mich det ich toen ich vaan häör hoes besjermd woort, besjermd door de hand vaan mien mam, toen ich zaog det ze op ‘t punt waor um vaan mien gruwe te verdwijne. umgedrejd in liefde en ich voelde ‘n gevoel vaan medeleije veur häör (dan wis ich dat zizi ‘n paar maonde op straot kreeg, kreeg ich tot mich alsof ich doed waor).

De deure vaan de taxi ginge ope in Piazza Bertolami. Vanaaf ‘t rame begroet ich alle die die ich tot ‘t eind vaan ‘t land zaog. Tijdens de reis keek ich nao de

panorama en 't land dat langzaam weg ging vaan mien blik, bleve veer zwieg zolang de zee langzaam en 't land waor. Noe waor ich wied vaan Novara, definitief! Tegelijke gedachte vochte in mien geis en ich kós ze neet dominere, en toen heet ich opwek toen mien mamma mich streelede door mich te waarsjouwe dat veer waore aangekomme. Toen houw ich dat land intens gelief dat ich lang versteek had vanwege dat treurige leve dat ich leidde. Op 't viglierstation waor d'r 'n groete verwarring, vääöl wie us vertrokke nao 't Noorde mèt hun kartonnen koffers en aandere tasse.

'n Dunne wind kaom oet de zee en ich voelde 't zaajt dat mien lippe knipperde. 'n Leuk gevoel dat ich veur 't ierst voelde. Veer wachte 'n hauf oer op de trein. Veur mich waor 't 'n nuie loch. Luuj zonge 't leedjs in de mode "Professor, zegge häör of de ei of de hen vaan veurheen gebore is". Iederein kaom terug vaan de feesdäög op 't continent. In Messina gekomme, zaog ich de vaggers op de vèsboat amaïs mèt verbazing. 't Waor midden-septer en in dee blauwe luch bove de smalle sjakelde doezende inslikke. Mèt hun vleeg borduurde ze mien druum: eindelijk terug um mèt mien gezin te woene. Ich probeerde God in 't midde vaan de heldere achtergrond te zien en, zelfs es ich häöm neet zien, bedaankde ich häöm vaan de diepste vaan mien kleine ziel. Nao oneindige uren ginge veer nao Rome um te hervatte, nao aandere oere vaan wachte, de trein veur Milan, boe d'r nog 'n verandering vaan trein nao Domodossola waor. 't Waor 'n droom. Op dee trein begroet de mam versjèllende luuj die heer koos. Iederein vroeg boe heer vandaan kaom en wie 't meidske waor mèt häör. Ze wiste neet det heer 'n andere dochter houw.

Ich observeerde de landsjappe: ich zaog groete en eilande mèt wonderbaarlik, dan de berg. Ich vroeg wievääöl misde bij aankoms, witende dat de stad in 'n vallei waor omringd door berg. Veer kaome in de late ochtend in Domodossola. De luch waor gries, de wege leke ouch duuster te weure gesjilderd, luuj laope mèt 'n beslissende stap die op de grond keekde, zelfs de kleier waore doonker. In 't papstation verwachte heer us mèt miene kleine broor dee ich twee jaor ierder in Sicilië houw

gezeen. Kusse en knuffels. Toen veer nao hoes ginge, probeerde ich de plek te ontdèkke die sjnel mien stad zou were. Ich tèlde de rame vaan de hoeze maar ze waore zoe talriek dat ich de draad vaan mien berekeninge verloor. D'r waore te vääöl rame, en te vääöl hoeze op elkaar. Ze waore zoe hoog dat mien ouge verlore waore in de loch.

Ich probeerde de duizeligheid. Doezeende vraoge gestop in mien hoof, ze ginge ongeduldig. Tijdens de cursus kós ich neet 'n enkel woord laope. Toen thuis haw ich nog 'n verrassing toen ich miene zusters zaog, die ich allein herinnerde vaan de foto's. Nog 'n verrassing is de keuken mèt de wastafel, de kraan en de gaskachel (in Novara waor 't water thoes neet dao en woort 't gekookt mèt hout). In de aovend kaom heer de Comare Grazia te bezeuke mèt zien dochter Caterina. De bure wouwe mich ouch kenne. De volgende aond heet mich nao de bioscoop gebrach. Ein vaan de mooiste aovende vaan min leve die ich veur iew zal herinnere, tot de lètste daag. Oeteindelik waor ich bij mien pap, veurdat ich häöm houw gelief toen du vaan 'n aafwezige vader houw, noe bewonderde ich häöm en oeteindelik veur 't iers voelde ich mich besjerp alsof ich zien prinses waor. Kortom, 't leek veur mich euver de wolke te laope, ich waor op 'n aander punt in 't universum geland.

De 10 jaor - De deur vaan de luch



Veurdats ze vaan Sicilië begós, houw de mam mich ‘n plek gevonde vaan de pels en nao twie däög ging ze mèt mich nao de werk. V’r verlette ‘t morge vreug ‘t hoes: ich waor erg opgewonde veur deze nuiheid.

Aan de ingang verwelkomde heer mich de jonge dame Tilde die mich ‘n groete glimlach maakde en mich bij de hand brach, ‘n aangename en aardig vrouw. Tilde zag tegen mich in Milanese "Hallo Bela Tusa (meisje), kom, ik presenteer u de meidskes die mèt mich wèrke: in de en Teresina. Ze höbbe zoe vööl ervaring, ze zulle u liere wèrke um te wèrke. Es d'r probleme zien - heer toegevoog - wees neet sjaom te vraoge". Dus in de knippenen vaan ‘n oug vond ich mich zelf mèt mien nieuwe baan.

Ich voelde mich al geweldig en um deze verandering in ‘t leve vaan de Bela Tusa te score veur ‘t iers de menstruatie. Heer wis neet vööl euver dat onderwerp, mèr vaan de verhaole die zien ouwere vrund in Novara gehoord höbbe, begreep heer det dit de meneer waor wie heer nao ‘n jonge dame woort. Heer begreep dat heer dat signaal neet nudig had um ‘n vrouw te zien: heer waor al veur alles wat heer had

gelierd, bekind en geliefd. 't Waor neet langer 'n rupse en had de vlindermetamorfose gelede. Heer kaom vaan wiet en in 'n paar minute ging heer vaan de eine wereld nao de andere. Heer vóng zichzelf allein en waor d'r hiel trots op.

Ondertusse begós ich vertrouwd te weure mèt de nuie baan. Toen woorte haor heuvels gebruik um op jas touwgepas te weure. De skins waore genaat mèt 'n spons en ten slotte ginge ze op 'n houte as door ze vaan alle kante te trekke. 't Kaom terug nao mich toen ich in 't labbitorium in Scily de poses vergruzelde um onder in de kleier te zette. Hei rende sommige hammers ouch weg op de vingers. Es d'r 'n kleine zon waor, woorte ze in de tuin op straot gedroog, dus moos ich 'n sentinel make nao de kostbare lamme vaan Perzië, voks, nerp, ra-muqué. Toen ich ze ving, kiekde ich graag nao auto's en luuj die veurbie ginge. Ich streefde zelfs de oetlaotgasse vaan de machines en ich perbeerde mich te impregnere mèt dat parfum vaan de stad, dus nuuj en dronken veur 't meidske dat opgrewde in de pure loch. De stad paradeerde onder mien blik en ich verloor zelfs 't idee vaan tied. Mien vader legde mich oet dat de daag dao in oere verdeild waor, terwijl ich in Castrangia woende, ich allein de opkoms en de set vaan de zon koos. Soms toen ich de huide verzörgde, kaom 'n ouwere dame op de boveste verdeeping um mich gezelsjap te hawwe. Heer spraok in de smalle Piemontese en ich begreep gein dock: "Welke bela-fiola, vaan nea-tua vegnaat (vaan wo koms du)? Cuma tikter es ciamat (wat is de naam vaan dich)?" Ich verander. "Ich begriep mich de miene (begriepste neet)?" Toen de huid druug waor, knipde de jonge dame de vörm vaan de heuvels veur de naeste die ze bestelde.

Little by wienig lierde ich de fritselina vulling te zette, de passnote rónd en dan de voering. Veur mien vaardighede begós ich de wekelijkse paghetta te numme en kort woort ich in orde geplaatst mèt de merke veur pensioen. Ich voelde mich groeter. In 't lab waor de radio: ich voelde de leedjses graag. Toen waore de koelkast neet wiedverbreid, maar de jonge dame bezaot 'n glazuur dee vol waor mèt blokke ies

geleverd door ‘n heer die veurbie ging mèt ‘n karre in de straote vaan de stad. Veur mich waor ‘t nuuj water drinke nuuj. ‘N houte economische kachel verwarmde ‘t hoes. Heer houw neet de telefoon, mèr toen heer klante mós belde, sjikde heer mich vaan zien tante, eigenaar vaan ‘n bouwbedrief mèt versjèllende wèrknummers. Onder deze, toevallig, zaog ich veur ‘t iers... mer dit is ‘n aander verhaol dat, es ich tied en verlange höb, ich dich later zal zegge.

Thoes ete ich good, in de aovend ging heer oet um ‘t stadscentrum te bezeuke mèt steine dake en winkels mèt prachtege rame. Zaterdag ging ich mit mien mamma nao de merret, wat ‘n good deil vaan ‘t centrum bezet, toen ich rond de middag oet werk ging. V’r kochte de stof um mich ‘n laag te make. Heer woort geruit. Ich ingewijde ‘t door mich op Kerstmis nao de midrach. Kortom, ‘n gelukkig leve.

Heer kaom carnaval. Veer höbbe deilgenomme mèt ‘n familie dichtbie ‘t Vaglione in ‘t Galletti-theater. ‘t Waor ‘n droom um de gemaskerde danse tusse fosforescente leechspele te zien.

De volgende zaterdag toen ik dao bove kaom, waor get mis. Ich huilde umdet de moeder mich de Magnesia San Pellegrino neet had gegeve. Ein vaan zien neve oet Martigny kaom. Lunch mèt us. In de middag voelde ich mich vreemd, ‘t leek op dat mien geluk eindigde. Pap ging mèt de neef nao de trein, en toen hadde veer dinne.

Die aovend kaome veer neet oet de wandeling. Pap zag tegen mam: “Ich gaon vrun vinde in de bar.” Roond 22 uur keerde heer Gemandendo terug nao hoes en ging heer oet mèt zien bleke geziech, verdoofd door ‘n sterke dik tot de borst. “Teresa, maak ‘n kamille veur”. Toen pap op ‘t bed sjtort, ging ich hurdig mèt ‘n tante um ‘n dokter 50 meter weg te neume. Heer kaom meteen, maar in de tussetie waor miene vader gestop gewees mèt ‘t leve. Veer lierde later dat de aorta waor oetgebraoke. D’r waor echter niks te doen, pap ging de deur vaan de luch euver en vloog nao de hiemel. ‘t Waor op 17 februari 1951. Door de ganse nach bleef ich bij de weerstandsloze ouge vaan mien pap vaan mien pap. Mien hoof draaide zich, ‘n

mengsel vaan migraine en duizeligheid dat neet mier woort weggenome vaan dee kamer boe alle veurwerpe haatvol woorte umdet getuige vaan ‘n onrechveerdige deed. Ich stopde noets mèt te dinke aon miene pap en ‘t wrede lot dee op mich in Domodossola had gewach, tranen kóste neet mie oet mien ouge koume umdet ze druug waore gewore tot ‘t dunne vaan huile. Dat God ik mij had veurgesteld in mien vertrèk in ‘t verblindende leech op de Straat vaan Messina, boe waor heer verborge? Wiezo waor heer us achtergelaote? Wiezoe had heer mich zoe vääöl ontbind? Wiezoe dat ik noe dat miene vader veur iew weg waor genomme? Wat is ‘t punt vaan deze tragedie? Noe tot God hei in Domodossola anders leek, wied weg, vergriepend, leke heer gemaak vaan doonker, ongriepbaar en ondudelik, bittere, ‘n God boevaan iech neet langer wis of ich häöm de res vaan mien däög mós vertrouwe of negere. Veur nachte en nachte bleef ich zwieg door wakker te waere mèt de ouge in de duusternis gespanne, hoopde ich dat mit de komst vaan de daag alles terug zou gaon. In die verschrikkelijke däög, mèt mien gezin op ‘t punt vaan ‘n preval, begreep dat ‘t paradijs gein plek waor veur meidskes.

Ein vaan die nachte, in de vreuge uren vaan de oggend stortte ich in en nao ‘n gemartelde slaop zinkde ich in ‘n zoete druum: ich vond mich op ‘t meer, en toen versjeen miene vader bij mich mèt mien ouge en geziech oondergedompeld in ‘n ierlek leech. Noe leed zien geziech neet meer en waor prachtig teruukgekemme. Heer glimlach zoe, heer naom mien hand, knuffelde mich en begós mèt mich te praote. "Mien kind - heer zag - wat ich dich noe wil zegge is mien leefde, al 't gooje dat ich dich wil. De umstandeghede höbbe d'rveur gezörg dat veer elkaar neet kinne. Ich höb zoe vääöl spiet dat ich dich neet höb gezeen...".

Soms dink ich aon dee druum en mien lètste reis, dink ich aon wienie de Heer mich zal roepe, ich stel mich graag veur dat wienie ich de deur vaan de luch euversteek, mien paap op mich wacht, gekleed wie die aond dee mich tot de bioscoop: mèt häöm höbbe Veer vääöl dinger um us te zegge, veer motte dee speech opnumme die

in dee kawwe nach vaan februari onderbroke weurt. 't Zouw de bèste meneer zien, dink ich, um mien lètste reis te beginne.

De mam bleef wanhopig mèt veer kinjer en zoonder pensioen umdet pap 'n eenvoudige ketel waor. Al de kou en alle pijn vaan de wereld waore gevalle op euze erme familie vaan emigrante.

Wiet vaan oze land, wied vaan 't leve, waore veer zandjkorres door de woestijnwind gesleep.

Mien mam had häör zelf en al häör ziel verlore. 't Waor 'n lege sjelp gewore. Zien lief woort gecontracteerd es 'n stuk hout, heer stopde neet mèt lekken en zien verlore blik, in 'n aardse geziech en zónder oetdrukking, bleef gans veur 'n ganse minute nao 'n wiet punt, richting de tombe vaan pap. 't Waor es 'n spook gewore door de oonmeugelekheid um te vergete. Ich zaog 't momint dat heer zou valle en in 'n wanhoop zou gezonke zoonder de weg nao boete. Ich probeerde häör te sjudde, ich spraok mèt häör um häör op te moedige. Ongelooflik waore de rolle gans umgedrejd: 't waor de dochter dee de mam heet geconsoleerd en häör verhaole zag um häör veur te bereide óm zónder häöre man te leve en häör te helpe vergete. Ich, ouwere dochter, waor nog neet 15 jaor oud.

Nao 't dinnere keerde ich terug nao 't werk vaan de pels um nog 'n paar lira op te voede. 't Waor ich dee de vlam vaan de hoop levedig probeerde te hawwe. Maar op 't ind vaan mien mamma weit iech neet wie, missjien mèt de krach vaan wanhoop, tusse 'n kreet en de aandere laadde heer de ganse wereld op zien schouders en heer ging langzaam terug nao de naeste door 'n paar roks te koke en kleijer.

Decimo hoofstuk - La Bela Tusa



In mei vaan 'tzelfde jaor raakde mien kleine broor krank mèt mazele en naom 't ouch, umdet heer häöm toen 'n kind neet heet gecontracteerd. Toen ik in bed waor hoorde ik mien mamma de deur ope make. Iemes had de klok gesjpeeld. Toen hoorde ich de stum vaan Zizì en Micherillo. Ich maakde mich zörg: veurdats ze mich noets nao Domodossola hadde gebrach um de awwers te zeen en noe hadde ze zichzelf levedig gemaak. Ze bleve zoe'n week, en toen leep ze 'n bietje teleurgesteld umdet ze hoopde det ich mèt ze terug ging nao Sicilië. In november kaom 'n Bordda-brief vaan Nero. De mam woort gealarmeerd en openende häör mèt häör hand. Ich zaog häör huile: Zizhy kondigde de doed vaan grampeer Turi. Ze houwe häöm op 8 november doed gevonde in 't platteland vaan Bordonaro. Heer waor 87 jaor oud. 't Volgende jaor waor d'r nog 'n nog groetere ontevriheid, toen per toeval dat de oonderzeuke leide tot de oorzaak vaan de doed door 'n zakdoek in de keel, gevonde tijdens de exhuntering. De misdaod waor door 'n vrouw same mèt zien broor, bure op 't platteland gemaak, um 't pensioen vaan 11.000 lire te sjtele. Later diende ze in de gevangenis 24 jaor oud en 12 jaor oud veur concurrentie.

Ich bleef triest zien. Met wienig geld kós je neet door 5 luuj doorgoon. Miss Tilde adviseerde mich 'n valse ontslag um zich te kinne registrere veur 't plaatsingkantoor. Ich ging dèks controlere of d'r 'n werk waor, mèr de hoop waore wienig. In april vaan 1990 wis ich dat ze sommige meidskes in 'n febrik hadde aongenomme. Ze hadde neet nudeg, hun vaders hadde al 'n beroep. Toen ging ich nao 't kantoor um te protestere: ich mós mie werke daan aandere. In mei ging ich eindelijk 'n febrik binne boe elastische bands, snaore veur sju's, tapes, tuubules veur elektrische drade woorte geproduceerd. 'n Een hard werk mèt wekelijkse versjuif 6-13 en 13-21. In de intervalle ging ich ouch nao de pels um 't salaris um te ronde en de moeder te geve.

August kaom. Veur de feesdäög mós Comare Grazia nao Sicilië goon um de ouwere mam te vinde. Ich besjloot ouch mèt häör dochter Caterina te gaon. Veer ginge weg mèt de trein nao Milan en dan nao Rome, boe veer 's nachts kaome. D'r mós 'n paar oere wachte op de trein nao Sicilië.



In 't station vonde v'r schuims, en ónder hun 'n nano-acteur vaan Novara, Salvatore Furnari en 'n soldaot wiens naam ich mich neet herinner. Toen mevrouw Grazia op 'n bank rustte Caterina en ich woort oetgenome um 'n wandeling te make. Ze brachte us naor 't Esdra-plein um mottarello te ete. 't Leek te beginne te verlieze.

Toen de komst vaan de trein al druk waor, sjakelde mevrouw Grazia um door te gaon mèt twie tasse. De trein waor neet gans gestop en ze woort oetgerèk op de

rails. Ich, Caterina en al de menigte berope door de iewege vader te schreeuwe toen veer häör vol mèt blauw plekke maar wonderbaarlek levedeg. Heer weigerde nao 't ziekenhoes te weure gebrach. Nao 'n oer ging de trein weg. Veur Mezzogiorno kaome veer bij 't Turme Viglier-station boe veer de bus naome die leidde tot Novara Sicilia, gaste vaan Zizhy en Micherillo.

Ze verwelkomde us es eergaste. De nach alle drei in 't Latvian, Caterina en ik hōbbe gein oog geslote. Mevrouw Grazia waor vol pijn. Dezelfde nach waor 'n verrassing: sommige jonge manne maakde us 'n serenade mèt de gitaar en de viool, mèr de oom Micherillo, irriteerd, maakde ze ontsnappe.

Caterina's mam brach bekans de ganse tied in bed. Heer kaom slechts twie kier in tien däög oet um de ouwere mam te bezeuke. In de middag ging ich sjaolgenote en de labbertoriumvrun vinde. Ein daag zaog ich ouch 'n sjaolgenoot dee mich knuffelde. Heer houw 'n fiets bij de hand en vroeg häöm um mich 'n rit te numme. Toen waor 'n meidske op fiets noets in Novara gezeen. Zodra heer bekind kaom dat Zizi mich beloofde: "Du woort 'n uil, zou ich mich noets zoe'n dinger hōbbe veurgesteld".

Terugkeer nao Domodossola, had mevrouw Grazia 't lestig um zich te herstellen. Nao dee herfst naome arthrose-pijn euver. Heer naom allein moed toen heer mèt zien familie nao 'n paar feeste ging, boe ich ouch woort oetgenome.

Ich hervatte 't werk in de febrik en de pels, mer ich houw nuie ervaringe nudeg. Op 'n daag door de parochie vaan San Gervasio en Protasio te bezeuke, naderde Don Giuseppe Benetti mich um mich 'n paar vraoge te stelle. Ich vertrouwde al miene straove. Heer moedigde mich aon en zag tegen mich: "Ziendagmiddag kom naor de oratorium. Dao vindt men de president vaan de katholieke Action Missië, dee de meidske zal presentere en gie vööl good advies geve. Ich vond mich meteen comfortabel: mèt 'n klein sjuchheid begós ich vrun te make. Ich waor bang um neet te weite wie ich moot praote, meh mèt de hulp vaan God euverwonne ich de ierste

meujelekhede. Ich lees graag de krant vaan de vereniging die de oprichter Armida Barelli bewonderde: dankzij häör waor mien leve verbeterd. Toen de febrik 't touwstoon, ging ich op 7, boe ich Don Benetti ontmoette, dee mien geisteleke regisseur besjouwde. Zondag booj ich mich aon um 'n oer te blieve op de bank vaan goede pers veur de kèrk. Later nodigde ze mich oet om bij de ACLI-raad te gaon. Mèt al die engagements voelde ich mich belangriek en gemaak.

De metgezelle vaan de febrik oordeilde mich fantastisch, meh ich voelde mich neet ongemaekelik, in tegestelling dat ich veur ze bade en ich belde ze terug toen veurd dat ze de beurt beginne mèt vulgariteit in de kledkamer.

Elfde hoofstök - Porselein geziech



Ein zomer zondag organiseerde de president vaan de Duitse katholieke Actie ‘n reis nao de berg. Mèt ‘t kleine geld dat ich ‘t aondeil vaan de reis had slaag. Veer kaome mit de bus nao Goglio, en dan mèt de kabelauto bij Alpe Devero en dan te voet naor Crampiole. Ich bedinkde de sjoenegheid vaan de berg bedek mit blomme: rhododendris, ranunncoli, wilde orchideeën. Blauwbesse die gevouwe weure. Hutte mit steine dake en houte rame vaan wiens rame rode en roze geraniums leefde. Ich vroeg de Gerina boe de wege eindigde. “Es veer moe zien, stoppe veer veur verpakte lunch.” Om 13:00 stopde veer om ‘t heldere water te drinke dat oet ‘n rots richting de vallei stamp. Nadat veer ete, bade en gezonge, ginge veer door veur de terugkeer. Ich trilde vaan vreugde: ich had noets zoe’n prachtige daag doorgebracht. Thoes zag ich tegen Mominina en ich zaog ein vaan zien glimlach.

Af en touw kreeg ich postkantoor vaan Novara Sicilië: heer vroeg um häöm ‘n werk te vinde in Domodossola um us te ontmoete. Ich waor erg verward maar blij dat iemand verleeft waor op mich. D’r waor ouch ‘n jong oet Domodossola, maar ich houw ‘t neet leuk gevonde: in de oggend dronk heer ‘n cicchetto vaan grapa en houw heer altied rode wange.

De ochtendmeditaties gaove aon ‘t paad vaan ‘t klooster, maar tegeliektied houw ich kinder en ‘t idee vaan ‘n familie te vörme. Ich gaof mich zelf touw aon de wil vaan God. Ich höb zondagmiddag doorgebracht bij ‘t oratorium um de wekelijkse

catechisme-verbintnisse mèt vrun te planne. ‘n Paar zondag ginge veer nao de oratore vaan de naburige lande. De busreis versteurde mich, maar de moed euvertrof wat klein lijde.

Op 1 mei 1954 organiseerde ACLI mèt de mondelinge ‘n reis: bedevaart nao de toevluchtsoord vaan de Madonna di Opona in de oggend en ‘n rally vaan de eerbare herder in Biella in de middag. Ich waor ein vaan de ierste dee same abonneerde mèt ‘n vrund vaan mij en zien prènt Pierino. 2 bússe vol jonge minse euver. Onder hen ‘n verlegen blond dee ich al ergens had gezeen. ‘t Waor häöm: de werker vaan ‘t boewbedrief boe ich de klante vaan de pels ging belde. Pierino presenteerde ‘t mich: heer waor zien neef. Gedurende de daag heet heer mich noets achtergelaote mèt zien blik. Achter thuis zag ich tege de moeder. De aovend naodet ich häöm oonder ‘t balkon vaan de kamer op de ierste verdeping zaog. “Mamma, mam, kom en zeen: d’r is de jong dee ich in Biella ontmoette”. En zie mèt ‘n haaf glimlach: “Je kint zien dat ‘t hof dich maak”. De volgende aond, weg mèt ‘n bure, vóng ich ‘t veur mich. Shyly vroeg heer of heer mit us kós koume. Ich ‘n bietje ónzeker dee ich accepteerde. V’r braoke ‘t ies te praote steeds minder. Nao de middagsversjuiving in de febrik ging mich thoes. Op ‘n aovend maakde ich häöm touw um häöm aon zien mam te presentere, dee häöm hiel good verwelkomde. In zien vrije tied woort de oratorium bijgewoond. Toen woorte jonge en meidskes gesjeie, allein aon ‘t eind vaan de bijeinkoms kóste veer elkaar ontmoete. Veer höbbe ouch deilgenomme aan de ACLI-bijeenkomste.

Mien mam, terwijl heer vaan Sicilië kaom, boe twie jonge die elkaar leefde neet allein kóste komme, gaof us zelfvertrouwe en veer begóste ‘n vreedzame reis. Giuse zag tegen mich det heer mien paap houw gekind: um get geld op te haole, 4 kinger te zien en allein de pap dee wèrkde, es jong maakde heer ‘n paar stappe vaan zien hoes ‘n commissie veur de financiering vaan de kazerne. Soms brach heer hun sju’s mèt um op mien pap te repare. Ich luiste mèt plezeer.

Heer vertelde mich nog ‘n ding: toen ich op 16 september 1950 vaan Rome ging um Domodossola te bereike, ontmoette veer virtueel. Gus, wie ik häöm nog steeds bel, waor veur ‘t Heilige Jaor veur ‘t fiets gekomme. ‘n Avonturiere reis: heer waor begós vaan Domodossola same mèt ‘n priester oet de vallei die snel mèt bergstevels poordele. ‘t Waor bijnao ónmeugelek um häöm te volge. Heer stopde allein toen heer ‘n groentetuin zaog um ‘n salade te numme. Halverwege Joseph bleef heer allein. Strada maak ‘n straotverkoper mèt ‘n ouwe fiets vol galg um te verkoupe. Ze maakde ‘n bedrijf tot Rome.

August kaom. De febrik sloot veur de feesdäög en besloot um mien roze zus te vinde die in de heuvelds op Lake Mergozzo waor veur ‘n convalescentie. Ich vroeg de nonne die ‘t hoes beheerde um mich ‘n paar däög te stoppe. Ich had dit idee just aon Giuse vermeld. In ‘t hoes waore d’r aandere meidskes op vakantie. Onder hen de beauticische neef vaan ‘n non. Op de oggend vaan de 15e, ‘t fees vaan de Vermoede, belde heer us in zien kamer nao de Mass. Heer vulde ‘t geziech vaan versjèllende crèmes, mascara en lipsticks: veer leke was sjtandjbeelde te zien. Veur de lunch herinnerde de nontante zich de kleindochter: ‘t waor gein toeval dat heer us zoe tanneerde.

In de middag keek ik nao ‘t meer vaanaof ‘t rame. Ich wilde neet opkaome mèt dat porselein geziech. Toen ik in de deur zaog, herkende mich bijna neet. Ich vrögde zich um versjening oet en legde oet dat ‘t ‘n experimint waor gewees en de aandere meidskes waore ouch getransformeerd. In de middag brachte we nao de tuin vaan ‘t hoes. Nao ‘t aovend begroette heer mich: “Zuugste snel, in Domodossola, maar mèt ‘n schoon en verse geziech wie veurheen”.

Twee gevlochte hoofstök - Violet



Nao de twee weke vakantie hervatte 't febrikswerk op de beurt vaan 13 tot 21 uur. Terwijl ich Spole zat, stong Spool in de maïs vaan de machines die ich aon Giuse dach, maar tegeliekertied houw ich neet 'n good verlange óm zie 't. Om 21 uur speelde 't sirene en mien hart begós sterk te verslaon. De map stempelde, bij de oetgaank vaan de poort in de semi-dankheid op 'n fiets. 't Waor häöm: heer kaom um mich te ontmoete, sjeem keek heer nao mich in 't geziech en zag: "Dus ich vind dich leuk". Heer liet mich op de fietsstang zitte en ging mèt mich nao hoes. V'r höbbe 'n eenvoudige gooie nachte begroet. Dit woort bekans eder daag herhaold. Zondagmiddag waor d'r 'n fietswandeling in de naburige lande. Op 'n daag brach heer mich nao zien hoes um mich te veurstelle aon pap en mam, twee zusters en 'n broor. Litter veur wienig presenteerde heer mich ouch aon ooms en neve es vrund.

Mien mummy toen heer us oet 't balkon zaog, maakte us nao hoes. Toen ze veur dee jong trok, waor ich hiel neet beslis. Op 8 december, de daag vaan de Onbevleete Ontvangs, mien naomdaag, de klok. Heer waor de bloemist, dee mich 'n bouquet vaan rode carnaties gaof. "Mamma, de Giuse sjikde mich de wense!". Wat 'n teleurstelling door de noot te opene: 't waor neet häöm, maar 'n 14-jaor-aolde jong ontmoette de kans. 't Waor gesjreve "I love you" mèt handtekening. Missjien dach heer dat ich zien peer waor.

Op Kerstavond presenteerde Giuseppe zichzelf ‘n groete kleurrieke vaas vol sjokolade en ‘n groetkaart. Ich bedaankde häöm en ging same mèt de middernachmassa. Toen heer terug kaom nao huis zag heer tegen mich: "Tomorrow mot iech mèt mien gezin mèt familie goon. Veer zien weer in Santefano". Op de oggend vaan de 26e zag ich tegen mien mam: "Ich gao neet mie mèt die jong oet, ich kom de vaas terug, ich wil zichzelf neet plege". En zie mèt ‘n ernstige blik: "Du bis gek, du kós ‘t doen es ich neet al chocolades had gegete”.

In de volgende däög kaom Giuse zoe wie gebrukelek um mich nao de werk te bringe. In de strekking vaan de weg te voet of op de fietsstang ging ik bijna neet aon ‘t woord. ‘t Ierste vaan ‘t jaor 1955 ging ich naor Mass. Heer waor dao ouch en op ‘t ind ging heer mèt mich nao hoes. Aan de deur zag heer tegen mich: "Du kinst wete wat du in de geis heet um mich zoe te laote lijde?", en heer rende weg. Dat druppel euverloeg de vaas euver en maakde häöm ‘n lach. Heer gaof mich ‘n bekken en zag: "Deze middag gaon ich door um nao de Vespers op Monte Calvario te koume. ‘n film weert gescreend nao de Vespers in de ACLI-club". Ich accepteerde en begroette elkaar. Ich melde häöm thoes en mien mam zag gelukkig: "‘n Goeie jong wie dit zou häöm neet mie vinde”.

Om 14 uur ginge we weg nao de Calvary langs de muilbaan mèt de kapelle vaan de Via Crucis. Einmaol op ‘t heiligdom zongde veer de Vespers en nao de zegening ginge veer nao de club. Ich herinner mich neet de titel vaan de film, mèr ‘t waor erg saai, dus ich stelde veur um terug te gaon nao de stad in de Cinema Catena, boe veer ‘n betere film kóste geniete, gerechtg "Violette”.

In april, langs de Vigezzo Valley mèt de trein en ‘t Centavalli, ginge veer mèt zien ouwers nao ‘t festival vaan de vlotters in Locarno. V’r ontmoette de godvader vaan Giuse, dee mich es ‘meisje’ presenteerde. Heer zat zien hande in zien zaak en naom 10 Zwitserse francs oet zien portemonnee, heer gaof ze aon Giuse en zag "goed, wanneer trouwste?”. Veer keekde elkaar naor, veer spraoke d’r noets euver.

In de volgende däög begóste veer ‘t idee vaan ‘t bruilof te cultivere. Veer spraoke d’r ouch euver thuis. Mamma verheugde zich op, mèt tegeliekertied waore d’r wienig financiële meugelekhede. Klein veur kleine kochte we ‘n paar lakens en linne. Veer hadde gein specifieke behoefte. Veer ginge op zeuk nao ‘n klein en besjeie appartemin. Veer vonde ‘t in ‘t ouwe district Motta en veer staorde op de trouwdaag: maandag 19 september. Ich ging mit mien mamma nao de Panzarasa-stofwinkel um de kant veur de trouwjurk te versjiene en brach ‘t nao de dame Tilde Pellicciaia, die mich altied beloofde häöm te verpakke mèt liefde.

In de stadshal veur huwelekspublicaties mós heer mien mamma teikene umdet ich nog minder waor. Giuse ouwers waore ouch blij. In de parochie vertelde Monsigneur Pellanda us prachtege wäörd vaan aanmoediging: "Blief altied besjeie mèt zoe vööl gelouf um vreugde en pijn te oondervinde dat levesreserves. Ik zal 't rode verleie langs de navel vinde".

D'r waor um de lies vaan familie en vrun veur te bereide aon wie de gunste es 'n gebruik te levere. Zeer weinig gaste. Giuse's mam zag "twie per familie". Tira Tira, we höbbe 35 luuj bereik. De getuige weure gekoze: Oom Carmelo Di Giuse en veur mij Pierino, de arsjetek vaan oze vergadering. ‘n Week veur ‘t bruilof, de manneleke oratorium mèt Don Giuseppe Briacca gaof us ‘n fees. De master Furiga sjèlderde ‘n foto vaan begroetinge op ‘t bord en creëerde ‘n perkament mèt de lies vaan vrun. D'r waor ouch 'n tafel bedek mit gebak en drank. In ‘t oratorium waor d’r noets zoe’n partij gewees. ‘t Collegiet vaan de Heilige Gervasio en Protasio waor in de renovatiefase en ‘t trottoir waor vol puin en steine, maar sommige bereidwillige vrouwe deegde hun oeteins um ‘t te reinigen ter ere vaan Joseph en Concetta.

Op 16 september kaome Zizzof en Micherillo aon, beweegde umdet Concettina op ‘t punt waor óm te trouwe en heer mós häör nao ‘t altaar begeleide door de plaots te numme vaan de vader dee weg waor.

Ondertusse kaome sommige geschenke: 'n koffiemachine, 'n koffiegrange, rosolio-bril, plat en cutley-deenste vaan de familie en vrun die de trouwveurgins hadde gekrege, 'n keukenbatterie vaan Pierino en ooms. De vrouweleke katholieke actie gaof us 'n foto es tenpel mèt de Heilige Familie, de assistent Don Benetti 'n prachtige greune blomvase mèt zilvere decoraties.

De nach vaan de veuravond waor lang. Ich dach aon Mommy, dee nog steeds jong bleef bij drei kinger en mèt wienig middele. "Du heet wienig gelouf, de sjaol vaan de oratorium heet dich neet gelierd dat in 't leve altied veurziening is?", zag ich tegen michzelf. Op maandag 19e stong ich op zeve op. Mevrouw Tilde kaom mèt de kantjurk. Heer kleide mich en plaotste mich de sluier die ich in Milan had gekoch. Op 9 kaom de taxi um mich nao de kèrk te bringe. Ich waor verward, ich vond 'n zee vaan luuj die mich observeerde. Giuse waor al op 't altaar det mich wachte mèt de mazzolino vaan oranje bloes, mèt zien zus Rosa umdet mam Olimpia te opgewonde zou were veur de ierste zoon dee trouwde. Ich kaom bij häöm same mèt zien oom Micherillo op 't rode verleie.

De massa begós. Monsigner Pellanda waor ouch opgewonde. Ich herinner me 'n onoetslagende homilie, de zegening vaan de ringe, de belofte vaan loyaliteit door 't ganse leve en, aon 't ind vaan de ceremonie, de handtekeninge. Op de oetgaank vaan Pierino, dee op dat momènt ouch mien tante woort, stelde de badge vaan vrouwe vaan katholieke actie op mien borst.



Hoofstuk dertiende - Nui leve



Nao de viering in de kèrk volgde heer de verfrissing op de Grandazzi-bar in via Castellazzo. Tusse de eine kus en de aandere veur de gaste naome veer 't apitief mèt 'n paar pizza's en gebak. Greete en 'n speciaole kus veur de in-wètte Olimpia en Armando, die mèt Mommy waore gegaange um de koffer te numme en vervolges nao 't station te renne um de 12 en 'n kwart trein veur de huweliksreis te numme.

Mama huilde in Dirotto. V'r ginge 't compartiment binne. 't Personeel kondigde 't vertrèk aon mèt de fluitje terwijl Giuse en iech us vaanoet 't rame leidde veur de lètste vaarwel. 't Avontuur vaan ozze leve begós.

In Florence arriveerde we nao 't hotel aangegeve door mevrouw Tilde, de pels. Bij de luxe ingang woorte veer verwelkomd door 'n muziek, en dan ging de butler mèt us nao de kamer op de derde verdeeping. Veur us waor alles nuuj, zelfs in 'n dubbelbed slaope.

Op de ierste daag bezochte veer de stad, de twiede ginge veer nao 't Michelangelo-plein boe je alle Florence kós bewondere. V'r höbbe fotografie gemaak: Giuse' camera mèt 'n rol kós ach zwarte en witte foto's make.

De derde daag vertrèk veur Rome. 't Hotel waor besjeijer umdet 't geld opzij nödig had mèt opofferinge moos genóg zien. Veur stopde 'n paar däög um de veer basilic's te bezeuke die Giuse in 't Heilige Jaor en de Trevi-fontein had gezeen. Veur ginge ouch terug nao de Fontana-dell'Essra, die vaan de bereumpste nach vaan '53 toen mevrouw Grazia oonder de trein waor gevalle.

De tied kaom um Sicilië te vertrekke. Nao ‘n lange reis kaom de trein in Calabria en ten slotte vaan Villa San Giovanni zaoge veer Sicilië. Giuseppe genoot vaan die momènte: de trein die op de Ferry-Boat woort gelaod, de Madonnina bovenaon bij de ingang vaan de have vaan Messina.

Op ‘t station mós wachte op de oom Carmelo broor vaan de mam mèt zien vrouw Gaetana en zien dochters Rosetta en Antonietta.

Ze verwelkomde us es twie prinse. Veer stopde twee däög door Messina te bezeuke: de klok vaan de Duomo die ich es kind had gezeen, de Madonna di Montalto en aandere zeer prachtige plein.

D’r waor maar ein fout in dat hoes: op ‘t dinertied kleeedde ooms en neve op en in plaots vaan aon de taofel te zitte, zagde we: “Laote v’r ‘n wandeling langs de zee goon”. Giuse en ich höbbe mich ontslage geleunde mèt de kever. Rond 23 uur kaom heer terug nao hoes en zien tante begós te koke. Eine nach stong heer de slakke in de saus mèt de sjelp, maar wat ‘t maak is liefde, neet de gewoente.

Op de derde daag ginge ze mèt us nao de trein mèt ‘n paar tranen. Op ‘t Turme Viglier-station waor d’r Oom Micherillo mèt de taxichauffeur um Novara te bereike. Zizi, tante Maricchia en tante Peppina wachte op us nao ‘t land. ‘t Leek echt dat de Prìcipi vaan Domodossola kaom.

De volgende daag ginge veer nao Badiavecchia um de groetmoeder vaan de vader en oom, zusters en broers vaan pap te vinde. Op ‘t plein mèt de tabaksmasjien vaan groetmoeder waore vääöl bewoeners vaan de gehuch samegevoeg die mich es kind koste en aandere luuj luid herinnerde: "Cancettina kaom mèt häöre man!"

Kusse, knuffels, rode geziechte. ‘t Leek miech ‘n droom. Presies vief jaor waore verstreke sinds ich ‘t land verleet.

Twie däög later maakde veer ons same mèt de taxichauffeur “Cauzi I Lupu” in Taormina. Om middag brach heer us nao ‘t restaurant, boe veer woorte geserveerd

mèt witte handschoene. Gus en iech keekde elkaar naor elkaar in ‘t geziech um te zègke: “Zul ‘t geld genóg zien veur us?”. Bezeuk Taormina en toen Castelmola oonder ‘n overstroming, richting de aovend ginge veer terug nao Novara, moe maar tevrei.

De volgende daag waor al tied um terug te gaon nao Domodossola. De verbintnisse vaan ‘t nuie leve wachte op us.



Veertiene hoofstuk - Onze ierste neste

Hoewel 't al in de jaore 50 en 53 waor op reis nao Dmodossola, waor 't alsof ich 't ierst had begós: ich ging twie twie leve ontmoete veur twie.

Einmaol de treinbord op de Ferry-Boat kaome veer op 't terras um 't Madonnina te zien del Porto te zeen en Sicile langzaam weg te gaon.

Met 'n tran keerde veer terug nao de wagon, en zette veer op de houte banke. Toen waore d'r gein buns.

Einmaol bij de nach begóste veer te doen mèt de non mèt de nek in hingk. Elk noe en dan kaome veer op um door 't rame te kieke. In de belangrieke stations kondigde de deilkes de naam vaan de stad luid aon. In Napels op de stoep waore de "guaglioni" die pizza's verkochte. Ze verdeende iers geld vaan reizigers, en de trein vertrokke en ze bleve geld en pizza veur ze.

Geleidelek benaderde veer Milan. In de trein nao Domodossola voelde ich dat de emotie de ierste keer 5 jaor ierder ervaarde: Lake Maggiore, de Berg vaan Ossola, de steine dake. Deze keer same mèt mien man Giuse. Rond middag bereikde we de bestemming.

D'r waore Maminina en de vader vaan Giuse Armando wachte op us. 't Waor 'n fees: es ze de klokke kóste make spele.

'n Snelle lunch vaan Moeder Olimpia en dan in oze nuie nees in 't Motta-district um te rus. De volgende daag hervat ich mijn werk in de febrik en Giuseppe keerde ich terug nao de boewplaats.

De gedachte ging nao Mommy veur mien neet-support, maar mien geisteleke regisseur Don Benetti moedigde mich aon um te bidden, en verzekerde dat vööl luuj ze leefde. Soms ginge Giuse en ich in zien hoes lunch, en ze verheugde zich op.

Ondertussen had ein vaan mien zusters werk gevonde door bij te drage mèt ‘n nuie steun veur de familie.

Kort dao-nao kondigde veer aon Maminina, aon mamma Olimpia en pap Armando die in juli grootouwer zou weure.

Ich begós zwangere aandoeninge te veule, meh de werkpliech belde. Toen woorte de wèrknummers neet besjerp wie noe. Giuse kós ‘n beter werk vinde daan de bouwplaats vaan de boetelucht: ‘n febrieke vaan houte veurwerpe zoe wie ruggegraat veur tonnen, gereidsjappe um de sjeen vaan wol en ouch de “paneel” (houtstop) te ontcrachte. In de viefde maand begóste veer de tour vaan de winkels op zeuk nao de rolstoel veur de toekomstige pasgebore. De breidte waor touw te numme daan de ingangshoed en veer moste beslisse um ‘t hoes te verandere.

Toen waore d’r gein agentsjappe, veer ginge hier en dao vraoge. Veur ‘t veurzeen vaan ‘n appartemint op de twiede verdeeping vaan ‘n hoes in via Scacacino, direct kortbie ‘t bontlabbertorium.

In korte tied organiseerde we de beweging. Veer waore neet mier in ‘t stadscentrum, maar neet wiet, dichter bij mien werk.

De maandelikse huur waor 8.000 lire, allein veur oze ellendige loon, maar de appartemint waor welkom en helder. In de binneplaats kóste veer ouch ‘n paar veerkante meter grond hóbbe boe aromatische kruuje en blomme te cultivere, miene passie.

Ontvange de sleutels die v’r de kamers opruimde en de rame mèt prachtege tent mèt Mantua en kantgordijne in de keuken gekleedde. Nao de beweging ging ‘t leve normaal door. Mien maag woort steeds dudeleker. Ein daag vroeg ‘n collega mich wienie ich thoes zou zien veur modersjap en raode mich aon om nao de gynecoloog te gaon. Dus naom ich de afspraak privé. De dokter sjeldde mich bienao umdet ze te laank wachte: “Du kins nao de zesde maand neet werke en du besj al op de zevende

veurtgang: du riskeert”. De volgende daag leverde ich ‘t document aon ‘t kantoor en de werknemer zag ouch dat ich naïef waor.

Ondertusse maakde ich de trein veurbereide door breite golfini te werke, overhemde, sju’s en luiers verkrege vaan ouwe lakens die mich mèt Mommy gaove.

V’r ginge ouch de rolstool kope, die ich mit blaajer mit neutrale kleure had gereserveerd, neet wisde of ‘t mannelek of vrouwelek waor. Oeteindelek op de aovend vaan 2 juli braok de watere en mit de koffer klaar, ginge we op ‘t ziekenhoes op. De gynecoloog die mich had bezeuk, zag tegen Giuse dat heer nao hoes kós gaon. De arbeid waor just begós en ‘t duurde zoe’n 20 oere. De volgende daag keerde heer terug nao moederheid terwijl ich nog in de afleveringskamer wachte.

Op ‘n bepaold momènt woort ‘n jong gebore en de verpleegster ging ‘t communicere aon de vader vaan de pasgebore, dee zich bekans slech voelde veur de emotie. Nao ‘n oer kós heer ozze ierste keend euvernumme, geneump Armando es zien grampeer. Nao ‘n paar oere woorte grootouwers, ooms en neve geïnformeerd. ‘t Leek ‘t ierste kind oet de ganse wereld te zien.



Hoofstuk viefthienste - We danke God...

De verpleegkundige vaan de kraamafdeiling nao 'n paar oere vaanaof de geboorte brachte mich nao bed dit wezen vaan vleis en botte. Ze vele 't aon mich aon. Anders daan de pezzapop die es kind Zizì had verpakt.

't Ziekehuisverblijf waor toen 'n week. Veurdats veer teruk waore nao hoes ginge veer nao de ziekehoeskèrk veur de "zuivering", 'n zegening door de priester.

In de ward waor alles klaor um nao hoes te gaon, maar 't begós mien hoof te draaie. De vroedvrouw probeerde de koorts: 39. Mien pop en ich moste nog twie däög stoppe. Eindelijk donderdag 12 geneesde we bijna nao hoes. Zondag 15 Armando woort nao de nuie rolstoel gebrach nao de doop lettertype mèt pap Giuseppe, de vrund Mariicia Madrine en de godvader Basilio-vrund vaan de mondelinge. Ich haw neet de vreugde vaan 't evenement bij te woene umdet de oudere adviseerde veur 'n superstitie um thoes te blieve. Ich waor tevrei mèt 't veurbereide vaan 'n kleine verfrissing.

't Leve tot drei waor anders, maar ich kreeg 't gans good. Ich houw vööl mèlk, 't kind greujde en brach häöm edere week nao 't kindertiedscentrum veur controle.

Ongelukkig is 't febrikswerk aon 't eind vaan de twie maond hervat. Toen waore d'r gein kwekerijsjaole. De groetmoeders waore 't ingestemd um elk 'n week veur häöm te zörge.

Toen ich de ronde vaan de zès Giuse maakde, houw heer häöm gegaange en brach heer häöm en brach häöm nao zien bestemming. In 't onderbewuste leed dit kind en ich huilde mèt häöm.

Ongelukkig kós ich de baan neet verlaote. Langzaam, mèt 't gelouf, ginge veer door de drei -weg reis: de ierste babyvoedsel, de ierste stappe waore prachtege

dingen. De ierste daag vaan de asiel vaan Gius heet oeteindelek ‘n rendabele werk gevonde. ‘n Paar jaor maakde heer de portier op basissjaole, daorum woort heer in de Gemeinte gerope um ‘n plaots vaan verzoening te besette.

Zoedoende woort ‘n glimpse gemaak um ‘t werk in de febrik te laote en ziech aon ‘t kind te wijje dee wachte um häöm ‘n kleine broor te geve. Op 17 augustus 1962 woorte veer gejuich door de geboorte vaan ozze twiede keend. Luciano waor helder vaan de huid mèt blond haor, ‘t tegeneuvergestelde vaan Armando. ‘n Veulverhaol. Zondag 26 woort gedoopt mèt papt Giuse, de godmoeder Cousin-Maricia en de godvader Antonio-broer vaan Giuse. Ouch deze keer mós ik thoes blieve. Nao de kraamperiood verleet ich de baan um mich te wiege aon de twie prachtige kinder.

Op 1 oktober 1962 begós Armando mèt de blauwe schort en de map op de sjchouder de ierste basis. V’r höbbe ‘t ‘n paar tranen touwvertrouwd aon de lieraar Leopardi.

In dezelfde periode roepde de burgemeister vaan Domodossola Giuse op om accommodatie op de tweede verdeeping vaan ‘t stadsgebouw veur te stèlle, die vrij bleef toen de gemeinteleke boodsjapper ging. In ‘n paar däög organiseerde veer de beweging. In ‘t midde hadde veer alle comfort. In de aovend, de groete deur sloot veer de regeringe vaan de stad. Veer kóste de gebäörténisse gemaak vaan ‘t balkon vaan ‘t kantoor vaan de burgemeister. Vanaaf oze rame zaoge veer ‘n deil vaan de merret vaanaof de honderd traditie.

Ondertussen naam Luciano zien ierste stappe: heer waor de mascotte gewore vaan de werknemers vaan de gemeente.

Om Giusea aaf te ronde, wilde ich ‘n werk oetvinde. Ich begós rame, bedde en kusse te kleie veur vrun. De stum is verspreid en dus woort ich ‘t “dadig vaan de gordijne”. Giuseppe in zien vrije tied lierde de vergadering vaan ‘t aafval veur te bereide en danke God, veer kóste ‘n comfortabelere leve geniete.

Op 1 oktober 1968 begós Luciano ouch sjaol mèt de lieraar Luisa Cerri.

De tied ging snel door. In de zomer ginge we op vakantie rond Italië mèt de kampeertent. Soms in mien thoesstad.

In juli 1973 kampeerde veer in Val d'Aosta en begóste de ierste symptome vaan de zwangersjap te höbbe. Op 16 februari 74 arriveerde zien kleine zus Daniela bijnao achtiën jaor oud veur Armando en Luciano twelf. 't Waor de carnavalperiode en de luuj die de roze boog op de deur vaan de stad observeerde, dachte dat 't 'n grap waor. De parochiepriester adviseerde us um op Paasnach de doop te viere, Madrina De vrund Gianna en Godvader de oom verwerfde Benito.

Laat de biegelouven, deze keer deilde ich ouch deil aon 't evenement op de nach vaan 13 april. De volgende daag op 't oratorium waore honderd oetgenome veur verfrissinge.

Daniela is ouch gegreujd en veer zien noe oudere luuj. Oze drei kinger gaove us 7 kleinkinjer: Stefano, Virginia, Greta, Lorenzo, Rebecca, Letizia en Matto.

't Verhaol eindigt. Op 19 september 2015 vierde Giuse en ich 60 jaor same.

V'r danke God, de Madonna en alle wie us leefde.



De Mazza Concetta Maglio, gebore in Novara di Sicilia op 18 april 1936.

Index

1. 't Paternale hoes
2. Vaan de wereld
3. Spele op 't zandj
4. Olie, cobwebs en 't kwaad oug
5. De uile
6. Vossia vergeef mich ('t leech vaan de sterre)
7. Emilia
8. De vleeg vaan de inslikke
9. De deur vaan de lucht
10. La Bela Tusa
11. Porselein geziech
12. Violet
13. Nuie leve
14. Onze ierste neste
15. V'r danke God...

